

22. นางภาวิ ยางธิสาร อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 55 หมู่ 6 บ.ห้วยยาง ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการรักษานั้นนางภาวิเรียนเกี่ยวกับสมุนไพรมาจากพ่อ โดยได้ขึ้นภูพานร่วมเก็บยาอยู่กับพ่อที่ตั้งแต่เด็กและได้เก็บหาสมุนไพรเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัวมาตลอดจนปัจจุบัน

23. นายหัส ชาลีพร เกิด เมษายน พ.ศ. 2499 อายุ 50 ปี บ้านเลขที่ 8 หมู่ 6 บ.ห้วยยาง ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคของนายหสนั้น เริ่มมาตั้งแต่เด็กโดยการสังเกต การติดตามหาสมุนไพร การรักษาและได้รับการสั่งสอนจากพ่อและอา ซึ่งก็ได้เก็บข้อมูลในการรักษาต่างๆ มาโดยตลอด การใช้คาถาเป่านั้นมีคาถาเป่าเป็นคาถาที่ใช้กับโรคที่ต่างกัน และในวันพระ (15 ค่ำ) จะต้องมาทำการบิณฑบาตหลังจากที่ไหว้พระสวดมนต์เพื่อจะได้จดจำคาถา และคาถานั้นจะได้มีประสิทธิภาพในการรักษา (เป็นการสร้างความมั่นใจให้ทั้งหมอ และคนป่วย)

24. นายยันต์ ยางธิสาร อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 54 หมู่ 5 บ.เหล่า ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร นายยันต์นั้นมีพ่อที่เป็นหมอหาสมุนไพร แต่เนื่องจากในตอนนั้นยังไม่สนใจเกี่ยวกับเรื่องการรักษาโรคเท่าใดนัก แต่เริ่มมาสนใจเกี่ยวกับหาสมุนไพรมาเมื่อ 10 ปีมานี้เอง กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นหมอพื้นบ้านของนายยันต์นั้นจะเป็นการศึกษาจากการอ่านหนังสือด้านการรักษาและได้นำเอาภูมิปัญญาด้านการรักษาของพื้นที่มาผสมผสานกันในการรักษาโรค

25. นายสังวาลย์ กุลดา เกิด พ.ศ. 2494 อายุ 56 ปี บ้านเลขที่ 4 หมู่ 8 บ.ดงน้อย ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร นายสังวาลย์นั้นเรียนแพทย์แผนไทยกับหมอบัวใส ศรีสถาน ซึ่งเป็นแพทย์แผนไทย ที่อำเภอนวนนิบาท ตั้งแต่อายุ 22-23 ปี และหลังจากนั้นก็ทำการสอบใบประกอบแต่สอบไม่ผ่านก็เลยหยุดในช่วงนั้น แต่การรักษานั้นก็ดำเนินมาโดยตลอดจนปัจจุบัน

26. นายแข็ง คำเพชรดี เกิดปี พ.ศ. 2491 อายุ 58 ปี บ้านเลข 124 หมู่ 9 บ.ห้วยยางเหนือ ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร การศึกษาเกี่ยวกับการรักษาของพ่อแข็งนั้นมีการศึกษาในหลายสาขาไม่ว่าจะเป็น หมอหาสมุนไพรที่เรียนกับพ่อและพ่อตา (ยาชุ่มใหญ่) การเรียนเป่ารักษาและไล่ผีกับพ่อและน้าที่บวชอยู่วัดเชิงเขา และจากการศึกษาค้นคว้าเองจนเกิดความชำนาญในการรักษาและได้รับความนิยมนในการรักษาจากคนในพื้นที่เองและคนนอกพื้นที่ในการรักษาโรคต่างๆ มาตลอดจนปัจจุบัน

คุณสมบัติและการปฏิบัติตัวของหมอพื้นบ้าน

จากการทำการศึกษพบว่าคุณสมบัติและการปฏิบัติตัวของหมอพื้นบ้าน ในตำบลเหล่าโพนค้อ มีการจัดกลุ่มของคุณสมบัติและการปฏิบัติตัวแบ่งได้เป็น 7 ข้อ เรียงลำดับคุณสมบัติเหล่านั้นจากมากไปน้อย ดังนี้

1. ไม่เรียนรู้และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ตลอดเวลา เป็นคุณสมบัติที่หมอพื้นบ้านต้องมี เพื่อจะใช้พัฒนาความสามารถในการดูแลรักษาโรคให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. มีความเต็มใจรักษา เมื่อมีผู้ป่วยมารับการรักษาจะทำการรักษาอย่างเต็มที่
3. พுகความจริงไม่พุกความเท็จ เพราะเป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งที่ว่า การรักษาจะได้ผลดีถ้าหากเป็นคนพุกจริง ทำให้คนเชื่อถือ
4. ห้ามรับประทาน มังสัง 10 อย่าง และข้อห้ามอื่นๆ การเป็นหมอพื้นบ้านนั้นบางคนจะมีข้อห้าม (ข้อเคส่า) เพราะเชื่อว่าการรักษาจะเกิดผลดี มีประสิทธิภาพในการรักษาที่ได้ผล
5. จรรยาบรรณ หมอพื้นบ้านยึดเป็นหลักในการปฏิบัติเป็นอย่างดี เพราะการเป็นหมอ บางครั้งก็ต้องรับผิดชอบและมีความรอบคอบให้มากในการรักษาโรคนั้นๆ เป็นอย่างดี
6. การบูชาครู หรือการบริกรรมคาถาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการเคารพคนที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้ เป็นการเตรียมความพร้อมในการรักษาคนป่วย และเชื่อว่าการรักษาจะได้ผลดี มีประสิทธิภาพ
7. ความหน้าเชื่อถือในสังคมของหมอพื้นบ้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางตัวในสังคมที่ดี เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นต้องมี

ชนิดของโรคที่หมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อเคยมีประสบการณ์ในการดูแลรักษา

จากการดำเนินกิจกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหมอพื้นบ้าน ใน ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร ชนิดของโรคที่หมอพื้นบ้าน ต.เหล่าโพนค้อเคยมีประสบการณ์ในการดูแลรักษา ดังนี้

- การดูแลและรักษาสุขภาพของสตรีหลังคลอด (อยู่กรรม, อยู่คำ)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรคริดสีดวง
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรคเหน็บชา
- การดูแลและรักษาอาการเด็กร้องไห้ไม่หยุด (เป่าคำเกิด)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรคตาแดง
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรคดวงแก้ว ลงแก้ว
- การดูแลและรักษาสุขภาพของคนที่มีประวัติอุบัติเหตุ และมีปัญหาในเรื่องกระดูก เช่น กระดูกหัก (จอดกระดูก)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค ผ้ำ
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค น้ำกัดเท้า (หอย)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค กะโศก (จอมถอ, จอมลอม)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ที่โดนไฟไหม้ น้ำร้อนลวก (เสียเพชร)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยที่มีอาการ ปวดเมื่อย

- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นไข้
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ที่มีอาการหรือผู้ที่เป็นโรคเกี่ยวกับท้อง
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นฝี
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยมีอาการ ปัสสาวะขัด
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรคปากเปื่อย
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค ตกขาว
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยมีการตกเลือด (ถ่ายเลือด)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค กระเพาะอาหาร
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค ทางทวาร
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค งูสวัด
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค ประดง (ประดง 108)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยจากการมีบาดแผล (ห้ามเลือด)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยที่มีอาการ ลงคำ ลงแดง
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค รินบ่เอื้อน
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค ดีซ่าน, ตาเหลือง
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยที่มีอาการ ปวดฟัน
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยที่เกิดจากแมลงหรือสัตว์มีพิษ (สารพิษ)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยที่มีอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย (จับเส้น, จับเอ็น)
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค หนองใน
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยที่มีอาการ ท้องอืด, ท้องเฟ้อ
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค ลมพันไส้
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเป็นโรค นิ้ว
- การดูแลและรักษาสุขภาพของผู้ป่วยที่มีอาการไอ
- การดูแลและรักษาสุขภาพด้วยยาอายุวัฒนะ (ยาแก้ล้าง)

รูปแบบในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อ

จากการศึกษารูปแบบในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร จากกลุ่มตัวอย่างหมอพื้นบ้านทั้งหมด สามารถจำแนกรูปแบบในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านออกได้เป็น 4 รูปแบบดังนี้

1. การดูแลและรักษาโรคโดยการใช้สมุนไพร ยกตัวอย่าง เช่น

- การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยที่เป็นโรค ตกขาว จะใช้สมุนไพรต้มให้ผู้ป่วยดื่ม
- การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยที่เป็น โรคริดสีดวง จะใช้สมุนไพรต้มให้ผู้ป่วยดื่ม

- การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยที่เป็นโรคกระเพาะ จะใช้สมุนไพรต้มให้ผู้ป่วยดื่ม
 - การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยที่เป็นโรคดีซ่าน จะใช้สมุนไพรต้มให้ผู้ป่วยดื่ม
 - การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยในการแก้สภาวะพิษ จะใช้สมุนไพรฝนทา
 - การดูแลและรักษาโรคของผู้ที่คลอดลูกใหม่จะใช้สมุนไพรต้มดื่มและอาบ (ยาอยู่กรรม)
 - การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยที่มีอาการไอ จะใช้สมุนไพรต้มให้ผู้ป่วยดื่ม
 - การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้่ว จะใช้สมุนไพรต้มให้ผู้ป่วยดื่ม
 - การดูแลและรักษาโรคให้ดีและแข็งแรง จะมีการใช้สมุนไพรช่วย (ยาแก้ล้าง, อายุวัฒนะ)
2. การดูแลและรักษาโรคโดยการใช้คาถา ยกตัวอย่าง เช่น
- การใช้คาถาเป่าห้ามเลือด (คาถาห้ามเลือด)
 - การใช้คาถาเป่าโรค กะโศก (คาถาเป่ากะโศก)
3. การดูแลและรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรประกอบกับคาถา ยกตัวอย่าง เช่น
- การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยที่เป็นโรค ล้องแก้ว, ฐสวัด จะใช้สมุนไพร (หมาก)

ประกอบกับคาถาเป่า

- การดูแลและรักษาอาการของผู้ป่วยจากการตกเลือด จะใช้สมุนไพรประกอบกับคาถา

เป่า (คาถาส่ายเลือด)

- การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยที่เป็นโรค ตาแดง จะใช้หัวหอมหรือกระเทียม

ประกอบกับใช้คาถาเป่า

- การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยที่เป็นโรค น้ำกัดเท้า จะใช้ยาเส้นต้วยประกอบกับใช้

คาถาเป่า (คาถาเป่าหอ)

- การดูแลและรักษาผู้ป่วยที่โดนงูกัด จะใช้น้ำแช่ยาเส้นทาประกอบกับใช้คาถาเป่า

- การดูแลและรักษาผู้ป่วยกระดูกแตกกระดูกหัก จะใช้สมุนไพรใส่แผลประกอบกับใช้

คาถาเป่า (คาถาจอตกระดูก)

4. การดูแลและรักษาโรคโดยใช้คาถาและกรรมวิธีอื่นๆ ยกตัวอย่าง เช่น

- การดูแลและรักษาโรคของผู้ป่วยจากอาการคางทูม จะใช้ปูนขาว (ปูนกินกับหมาก) ทา

บริเวณที่เป็นคางทูมประกอบกับใช้คาถาเป่า

- การดูแลและรักษาผู้มีอาการป่วยทางจิต (จิตหลอน) จะใช้น้ำมันดประกอบกับใช้คาถา

เป่า (คาถาไล่ผี)

บทบาทของหมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อ ในอดีตและปัจจุบันเกี่ยวกับกระบวนการดูแลรักษาโรค

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ หมอพื้นบ้านที่เหลือน้อยได้มีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปด้วย คือ

1. การทำหน้าที่เป็นหมอพื้นบ้าน เดิมเคยรักษาโดยไม่คิดราคายาแพง เพราะต้องรับค่าตอบแทนตามที่อาจารย์กำหนดไว้ และผู้ป่วยมักเป็นญาติใกล้ชิด หรือเป็นเพื่อนบ้านกัน และในปัจจุบันก็ยังรักษาธรรมเนียมปฏิบัติเดิม ส่วนสิ่งตอบแทนนอกเหนือจากนั้น เมื่อผู้ป่วยหายจะตอบแทนด้วยสินน้ำใจตามกำลัง
2. หมอพื้นบ้านไม่มีการโฆษณาคุณภาพการดูแลและรักษาโรคอย่างกว้างขวาง และไม่เน้นการประชาสัมพันธ์ ให้คนมารักษาหลายๆ เพื่อเป็นรายได้ในครอบครัวเพราะไม่ได้ยึดการดูแลรักษาโรคของผู้ป่วยเป็นอาชีพหลัก
3. หมอพื้นบ้านในปัจจุบันจะพยายามหาความรู้เพิ่มเติม เช่น ศึกษาจากเอกสาร การเข้าร่วมกิจกรรมสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน การร่วมมือกับภาครัฐในเรื่องการดูแลและรักษาสุขภาพ ทำให้รักษาโรคได้หลายโรค ซึ่งแต่เดิมหมอพื้นบ้านจะหวงความรู้ ไม่ยอมเผยแพร่ให้แก่ผู้อื่น และมีความชำนาญรักษาเฉพาะโรคที่เรียนจากอาจารย์เท่านั้น
4. เป็นที่พึ่งของชุมชนในการดูแลและรักษาคนป่วยซึ่งบางโรคก็เป็นสิ่งที่อันตรายของชุมชน แต่โรคบางกลุ่มอาการก็อาจจะเป็นที่สุดท้ายที่ชุมชนเชื่อมั่นหรือมีความหวังว่าผู้ป่วยนั้นจะหายจากอาการเจ็บป่วย เช่น โรคมะเร็ง เป็นต้น
5. แนวโน้มการปรับบทบาทของหมอพื้นบ้านพบว่า ปัจจุบันหมอพื้นบ้านจะเริ่มศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ในการดูแลรักษาโรค เพื่อเพิ่มความสามารถในการรักษาโรคสมัยใหม่ ได้แก่ โรคเอดส์ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง การติดยาเสพติด น้ำหนักตัวมากเกินไป (โรคอ้วน) เป็นต้น เนื่องจากผู้ป่วยส่วนหนึ่ง ต้องการรักษาโรคเหล่านี้ด้วยสมุนไพร เพราะโรงพยาบาลของรัฐไม่สามารถรองรับผู้ป่วยเหล่านี้ได้เพียงพอ และเป็นทางเลือกและเป็นที่พักพิงสุดท้ายของผู้ป่วย
6. หมอพื้นบ้านมีบทบาทที่สำคัญในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาสังคม ในด้านการรองรับผู้ป่วยที่ไม่สามารถเข้ารับการรักษายาบาลในโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงได้
7. หมอพื้นบ้านมีบทบาทในการแบ่งเบาภาระของโรงพยาบาล ในเรื่องปัญหาความแออัดของผู้ป่วย เพราะโรคหรืออาการป่วยบางอย่างหมอพื้นบ้านสามารถดูแลและทำการรักษาได้เป็นอย่างดี
8. ในปัจจุบันหมอพื้นบ้านส่วนมากหันมาให้ความสนใจกับเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมของพืชพื้นบ้าน โดยหมอพื้นบ้านจะจัดทำสวนสมุนไพรไว้ใช้เอง เนื่องจากสมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติเริ่มหายากขึ้นเรื่อยๆ จึงนับได้ว่าหมอพื้นบ้านเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องการอนุรักษ์สมุนไพรและพันธุ์พืชท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่งด้วย

ความคาดหวังต่อรูปแบบการดูแลรักษาโรคของหมอพื้นบ้านในอนาคต

จากการจัดกิจกรรมระดมความคิดของชุมชน และหมอพื้นบ้าน เพื่อต้องการทราบถึงความต้องการของหมอพื้นบ้านและชุมชน สามารถรวบรวมข้อต้องการของหมอพื้นบ้านและชุมชนได้ดังนี้

1. หมอพื้นบ้านและชุมชนมีความต้องการอยากให้มียุทธศาสตร์ที่มีหมอพื้นบ้านดำเนินการเพื่อให้คำปรึกษา และดูแลรักษาโรคของคนป่วยในท้องถิ่น
2. หมอพื้นบ้านและชุมชนต้องการอยากให้ มีการจัดทำสวนสมุนไพร และจัดตั้งกลุ่มหมอพื้นบ้าน ศูนย์หรือพิพิธภัณฑ์หมอพื้นบ้านขึ้นในตำบล เพื่อเป็นการเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชน ในชุมชน พร้อมกับการสร้างเครือข่ายหมอพื้นบ้านที่ยั่งยืนต่อไป
3. หมอพื้นบ้านและชุมชนต้องการอยากให้มีฐานข้อมูลที่รวบรวมรายชื่อสมุนไพร รายชื่อหมอพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าของคนในท้องถิ่นและบุคคลทั่วไป ที่สนใจในเรื่องราวขององค์ความรู้ในการดูแลและรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน

คาถาและยาสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ตำบลเหล่าโพนค้อ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหมอพื้นบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับด้านคาถาที่ใช้ในการดูแลรักษาโรคใน ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร มีคาถาที่ใช้เท่าที่หมอพื้นบ้านสามารถบอกได้ดังนี้

1. คาถาที่ใช้ในระหว่างเก็บยาสมุนไพร

คาถาปลุกหิพยาธร

โอมทิพะยาธร มื่อภูจะคอนหัวขำ กำป็นภูจะผ่าหัวทิพยาธรมึงอย่ามารอนกไม้ มึงอย่ามาไถลักกยา โอมสะหะเพิก ฯ

คาถาปลุกยา

โอมจะลุกจะลุก ภูจะปลุกพญา ยา โอมจะลุกจะลุก ภูจะปลุกให้ตื่นกะตื่น แขนจึงฟ้า กล้าจึงตะวัน โอมเลขะเลขะ ฯ

คาถาเสกยา

โอมเครื่องประสงค์ ลงขงเกล้าเหล่า หากแต่เจ้าดีแท้ฮีส ชักกิ่งก็ มาไซกิ่งก็ ชักกิ่งก็ มาไซกิ่งก็ ฯ

2. คาถาเป่าเด็กร้องไห้

อมพัน ภูซิมใส่แอ่ง ภูซิมแบ่งให้เด็กน้อยใส่พา หางปลาหักเจี้ยว โอมสะหะเพิก ฯ

3. คาถารักษาตาแดง/ตาเจ็บ

ตำราที่ 1

สะหัดสะเนยโค เทวินโท ทิพพะจักขุ วิโสธายิ อิกะวิติ พุทธะสังมิ โลกะวิฐ ฯ

ตารางที่ 2

อม ปัสสะโห แดงตะแคง โหสมุข ชาชาลุ่มลุ่มหะ ฯ

4. คาถาสะเดาะก้างติดคอ

ยันทุนนิมิตต์ อะระมัง คันถันจะ โยจามนา ไปกุณฺณส สะสัดโด ปาปิกกะโห ทุสสุ
ปิปปะอะกัน พุทธานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ ฯ

จากการได้จัดกิจกรรมและได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหมอพื้นบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับด้านสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลรักษาโรคใน ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงชื่อ ส่วนที่ใช้ และประโยชน์ของสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลและรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	ประโยชน์	หมายเหตุ
1	กระดุก	ราก	ยาบำรุงกำลัง	พืช
2	กระทุ้มเลือด	เปลือก, แก่น	เป็นทาง, ยาอยู่กรรม	
3	กระเทียม	กลีบ	เป่าเค็ดร้องไห้, กลากเกลื่อน, ตาแดง, เหน็บชา, แก้เจ็บตา,	
4	กากะเลา	ราก	ธาตุลัม	
5	ก้านของ	แก่น, เปลือก	แก้ไอ	
6	ก้านเหลือง	แก่น	ดีชาน, เหน็บชา, กระเพาะ, ลำไส้	
7	กำลังเสือโคร่ง	แก่น	ยาบำรุงกำลัง	
8	ขมิ้นเครือ	ลำต้น	กระเพาะ, ดีชาน, กระเพาะ ลำไส้	
9	ขมิ้นดิน	ลำต้น, ราก, แก่น	เย็บขัด, กระเพาะ, ยาแก้ดี ชาน, กระเพาะลำไส้, ยาอยู่ กรรม	
10	ขี้ดมอนตัวผู้	ราก	ตกขาว	
11	ขี้ดมอนตัวเมีย	ราก	ตกขาว	
12	ข่า	ใบ, เหง้า	อยู่กรรม, เหน็บชา	
13	ข้าวเจ้า	เมล็ด	เย็บเป็นเลือด, ท้องอืด	
14	ข้าวหลาม	แก่น	ยาอยู่กรรม	

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงชื่อ ส่วนที่ใช้ และประโยชน์ของสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลและรักษาโรคของ
หมอฟันบ้าน ด.เหล่าโพนคือ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	ประโยชน์	หมายเหตุ
15	จิง	เหง้า	เห็บขา	
16	จีดุ่น	ราก	ยาบำรุงกำลัง, ธาตุลัม	
17	จีมด	ราก	เป็นกาง	
18	จีเหล็กบ้าน	แก่น	กระเพาะ, ลำไส้, ยาแก้คัน	
19	จีเหล็กป่า	เปลือก, แก่น	ธาตุลัม, คัน, กระเพาะ, ลำไส้	
20	จีเหล็ก	ราก	ธาตุลัม	
21	จีเมขาว	ราก	ยาอยู่กรรม	
22	จีเมแดง	ราก	ยาอยู่กรรม	
23	จีเมง	หัว	เย็บเป็นเลือด	
24	คอกแลน	ราก	โรคหนองใน, คัน	
25	คัคเต้า	ราก	ธาตุลัม	
26	คิงไฟนกุ่ม	ราก, ทั้งต้น	แก้ไอ	
27	เครือหนมแน่น	ลำต้น	หูด	
28	เครือภูซาง	ลำต้น	เย็บเป็นเลือด	
29	แคน	เปลือก	เป็นกาง	
30	งา	เมล็ด	รักษากระดูกหัก	
31	โง้นผืน	แก่น	ยาอยู่กรรม	
32	จามเลือด	แก่น	ยาบำรุงกำลัง	
33	จำปา	แก่น	กระเพาะอาหาร	
34	จำปีขาว	ราก	เห็บขา	
35	จำปีแดง	ราก	เห็บขา	
36	ชะอาม	ราก	เป็นกาง	
37	ช้างน้ำว	แก่น	ยาอยู่กรรม	
38	แดง	ราก, แก่น, เปลือก	ธาตุลัม, อยู่กรรม	
39	ตองท่ง	ใบ, ราก	อยู่กรรม, ท้องอืด	

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงชื่อ ส่วนที่ใช้ และประโยชน์ของสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลและรักษาโรคของ
หมอยพื้นบ้าน ด.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	ประโยชน์	หมายเหตุ
40	ตะไคร้	เหง้า	เชียวหัด	
41	ตะลวดป่า	คั้น	ยาแก้เหน็บชา, บำรุงร่างกาย	
42	ด่างไก่	ราก	แก้ไอ	
43	ด่างไก่ขาว	ราก	ยาอยู่กรรม	
44	ติดค้อ	ราก, คั้น	ยาแก้เหน็บชา, บำรุงร่างกาย, ลมพิษได้	
45	ดินตัง	ราก	แก้ไข้หวัดใหญ่	
46	ดุมกา	ราก, เปลือก	ธาตุลัม, เหน็บชา	
47	ดุมตัง	ราก	ธาตุลัม	
48	เถารางแดง	ลำต้น	ยาบำรุงกำลัง	
49	เถาลัมลูก	ลำต้น	ยาอยู่กรรม	
50	ทูน	หัว	ฝิ่นทอง	
51	นางฐู่	ลำต้น	ตาแดง	
52	นางหวาน	แก่น	ยาอยู่กรรม	
53	บกดาน	แก่น	นิ้ว	
54	บอระเพ็ด	ลำต้น	เชียวหัด, ดิช่าน, เหน็บชา, ลำไส้, กระเพาะ	
55	บาก	ราก	แก้ไอ	
56	บานไม่รู้โรย (ดอกสีขาว)	ทั้งต้น	ใช้หัดฤดู	
57	บีคิน	ราก	ดิช่าน	
58	บีปลากั้ง	แก่น	ยาอยู่กรรม	
59	ประคู้	เปลือก	เป็นกาง	
60	ปีกไก่ดำ	ลำต้น	ตาแดง	
61	ปึงหมู	ราก	ท้องอืด	
62	ผักคาด	ใบ	ยาอายุวัฒนะ	
63	ผีพวน	ราก	แก้ไข้หวัดใหญ่	
64	ไผ่ป่า	ตา, ใบ	ใช้หัดฤดู	

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงชื่อ ส่วนที่ใช้ และประโยชน์ของสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลและรักษาโรคของ
หมอพื้นบ้าน ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	ประโยชน์	หมายเหตุ
65	พริกป่า	ราก, ต้น	ยาแก้เหน็บชา, บำรุงร่างกาย	
66	พลู	ใบ	ตาแดง, ท้องอืด, กลาก เกลือ, กางพุม, แก้เจ็บตา	
67	พ่วงพี	ราก	อยู่กรรม	
68	พ่วงพืขาว	ราก	ท้องอืด	
69	มะขาม	เปลือก	แก้ไอ	
70	มะเขือขื่น	ราก	กระเพาะอาหาร	
71	มะค่อม	แก่น	กระเพาะอาหาร	
72	มะนาว	ผล	แก้ฟกช้ำ, เหน็บชา, ดีซ่าน	
73	น้ำกระเทียมโรง	แก่น	ยาบำรุงกำลัง	
74	เมื่อยเลือด	แก่น	ยาอยู่กรรม	
75	แมงหัวหงอก	แก่น	ยาแก้ดีซ่าน, กระเพาะ, ลำไส้	
76	ขมคัน	แก่น	นิ่ว	
77	ยาสูบ	ใบ	หอบ, แก้พิษงู	
78	ขานางขาว	ราก	ออกลูกง่าย	
79	ขานางแดง	ราก	ออกลูกง่าย	
80	ลิดแมว	แก่น	กระเพาะอาหาร	
81	เล็บมือตัวผู้	ราก	ตกขาว	
82	เล็บมือตัวเมีย	ราก	ตกขาว	
83	ว่านแก้พิษ	หัว, ใบ	ยาอยู่กรรม, ฝีหนอง	
84	ว่านดักแค้	หัว	แก้แมลงสัตว์กัดต่อย, แก้พิษ งู	
85	ว่านธาตุลัม	หัว	ธาตุลัม	
86	ว่านประดง	หัว	ประดง 108, หนองใน	
87	ว่านไพล	หัว	ท้องอืด	
88	สมุนไพร	แก่น	โรคหนองใน, ดีซ่าน, กระเพาะอาหาร	

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงชื่อ ส่วนที่ใช้ และประโยชน์ของสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลและรักษาโรคของ
หมอพื้นบ้าน ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	ประโยชน์	หมายเหตุ
89	ล้มกบ	แก่น	โรคหนองใน, คีซ่าน	
90	ล้มมอ	เปลือก	เหน็บชา	
91	ล้มเสี้ยว	แก่น, เปลือก	เหน็บชา, คีซ่าน	
92	สะข้าง	แก่น	ยาแก้คีซ่าน, กระจเพาะ, ลำไส้	
93	สะเคา	ราก	ยาแก้คีซ่าน, กระจเพาะลำไส้	
94	สาระแหน่	ใบ	ท้องอืด	
95	สีเสียด	เปลือก	ลงแก้ว	
96	หญ้าโกป็น	ทั้งต้น	ตกขาว	
97	หญ้าขาวใบมน	ทั้งต้น	ตกขาว	
98	หญ้าขาวใบยาว	ทั้งต้น	ตกขาว	
99	หญ้าควยงู	ราก	ตาแดง	
100	หญ้าดอกขาว	ราก, ลำต้น	เยี่ยวหยัด	
101	หญ้าหางเสือ	ทั้งต้น	แก้ไอ	
102	หญ้าแห้วหมู	หัว	ยาอายุวัฒนะ	
103	หนาด	ใบ	ยาอายุวัฒนะ	
104	หมาก	ผล	รักษากระดูกหัก, ฟกช้ำ, ป้องกันการเป็นแผลเป็น, เป่าเด็กร้องไห้, กะโศด, ลง แก้ว, เป่างูสวัด, คางทูม, กะ คันทา, ผ้ำ	
105	หาด	แก่น, เปลือก	เป็นกาง	
106	หูเสือ	ใบ	ท้องอืด	
107	เหมือดคำ	ราก	เหน็บชา, คีซ่าน	
108	เหมือดแอ	แก่น	กระจเพาะอาหาร	
109	แหน	เปลือก	ธาตุลัม, คีซ่าน, เป็นกาง, แก้ ปากเปื่อย	
110	อ้อยดำ	ลำต้น	ท้องอืด	

ตารางที่ 3 (ต่อ) แสดงชื่อ ส่วนที่ใช้ และประโยชน์ของสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลและรักษาโรคของ
หมอพื้นบ้าน ต.เหล่าโพนค้อ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	ประโยชน์	หมายเหตุ
111	อ้อยสามสวน	เปลือก	แก้ไอ	
112	เอ็นอ่อน	ราก	ธาตุลัม	
113	เอ็นค่อน	ราก	ฝึหนอง	
114	เอื้องหมายนา	ราก	เยียวเป็นเลือด, เยียวหัด	
115	จอนพอน	กระดุกกลาง	แก้พิษงู	สัตว์
116	งูเหลือม	ปี (ดี)	แก้พิษงู, แก้ไอ	
117	มดแดง	ทั้งตัว	กลากเกลื้อน	
118	สารส้ม คีเกลือ	-	เหน็บชา	สาร, แร่ธาตุ
119	ขี้เกลือ (ดินประสิว)	-	เหน็บชา	
120	พิมพ์เสน	-	เหน็บชา	
121	โอโด	-	เหน็บชา	
122	เมนทอล	-	เหน็บชา	
123	การบูร	-	เหน็บชา	
124	บิ๋นน้ำตาล	-	เหน็บชา	
125	เหล้าขาว	-	บำรุงร่างกาย	
126	น้ำตาล	-	สายเลือด (แก้ไข้ใน)	
127	ปูนขาว	-	คางทูม	

องค์ความรู้ในการวินิจฉัยและรักษาโรคของหมอพื้น

1. ยาช่วยคลอดลูกง่าย

* คำรับของนายสังวาล กุลดา

นำรากยานางแดง รากยานางขาว มาฝนใส่น้ำมะพร้าวอ่อนคั้นกินก่อนคลอด

ในช่วงที่มีการเจ็บท้องคลอด เพื่อเป็นการออกลูกง่าย

2. รักษาหลังคลอด อยู่กรรม อยู่คำ

หากแม่ลูกอ่อนไม่มีน้ำนมให้นุตรนั้น หมอพื้นบ้านบอกว่าขึ้นอยู่กับ เลือดลม และกรรมพันธุ์ของคนป่วย และถ้ามีอาการ วิงเวียน หน้ามืด ตาลาย ใจอาเจียน ถือว่าอยู่ในขั้นอันตราย น่ากลัวมาก ถ้าคนป่วยมีอาการหน้ามืดมากๆ อาจทำให้เสียชีวิตได้ อาการในบางรายบางคนที่ยืนของกะลา ของผิคนั้นอาจมีทั้งเลือดออกและเลือดไม่ออก ในกรณีเลือดออกจะร้ายแรงกว่า และการเกิดอาการดังกล่าวได้นั้นขึ้นอยู่กับธาตุของคนป่วยด้วย

การดูแลสุขภาพ

* คำรับของนายเซ่ง คำเพชรดี

มีรากเข้มน้อย, รากเข้มน้อย, รากผ่ำสามน้อย, รากขามเครือ, ตั้งดูม (ทั้งเครือและราก) นำด้วยทั้งหมคมดัดคัม

* คำรับของนายโกมล มหาชัย

มีเปลือกแดง, รากเป่า, กาฝากมะม่วงกะสอ, ดันคัดเค้า, รากขมิ้นดิน, ดันนางหวาน, รากช้างน้ำว, แก่นเป็นตัวยู นำสมุนไพรทั้งหมดมาดัดคัม

* คำรับของนางเทียน พลราชม

มีรากฮุ่นไธ, รากขมิ้นดิน, แก่นตะโก, รากพุงหมู, แก่นขายนอนเดียว นำด้วยสมุนไพรทั้งหมดมาดัดคัม จะได้รสชาติดี แต่ถ้าเอา รากคัดเค้า และรากตีนตั่ง มาร่วมด้วยจะให้รสขม

* คำรับของนายฮัน ขางธิสาร

มีไม้สามควาย, รากไม้เป่า, รากพุงพี, เครือเขาเกลบ, รากพุงหมู, แก่นผ่ำสามน้อย, รากเค็ดดิน, รากและแก่นขมิ้นดิน, เครือข้าวคอก, นางไม้แดง (กิ่งที่แตกออกมาจากตอไม้แดง), รากสามพ้อหลวง, ดอกฤๅษี นำด้วยบางตัวหรือใช้ทั้งหมดมาดัดคัมเพื่อใช้รักษาอาการของหญิงหลังคลอด

* คำรับของนางประนอม เชื้อดวงสุข

มีขมิ้นดิน, นางหวาน, กระทุ้มเลือด, เมื่อยเลือด, ค้างไก่ขาว, เถาล้มลุก นำด้วยข้างต้นมาดัดคัมเพื่อเพิ่มน้ำนมในสตรีหลังคลอด

* คำรับของนายกมลรัตน์ พลราชม

(คำรับที่ 1) มีแก่นไม้แพง, แก่นไม้แพน, แก่นผ่ำสามเล็ก, แก่นไม้ตะโก นำมาดัดคัม 2-3 วัน ก็จะเริ่มมีน้ำนมและสามารถให้นมลูกได้เป็นปกติ

(คำรับที่ 2) มีแก่นช้างน้ำว, แก่นนางหวาน, เถาล้มลูก, แก่นโง้นผื่น, ว่านแก้กินผิด (หน้าแล้งใช้หัว ส่วนฤดูฝนใช้ใบ), แก่นบีปลากั้ง นำตัวขาดกั้วข้างต้นมาต้มดื่ม

* คำรับของนางมัน พลราชม

(คำรับที่ 1) มีพวงพี, ใบตองท่ง, แก่นแดงยาวประมาณฝ่ามือ ใช้ต้มดื่ม (ในอดีตนิยมใช้ แต่ปัจจุบันไม่นิยมใช้เท่าใดนักเนื่องจากกลัวว่าลูกของตนจะมีผิวสีแดงเหมือนกับต้นแดง)

(คำรับที่ 2) ใช้เปลือกแดงต้มอาบ (ในอดีตนิยมใช้ แต่ปัจจุบันไม่นิยมใช้เท่าใดนัก เนื่องจากกลัวว่าลูกของตนจะมีผิวสีแดงคล้ายเหมือนกับต้นแดง)

(คำรับที่ 3) นำใบขามาคั้วต้มและอาบ (ปัจจุบันนิยมใช้กันมาก)

หมายเหตุ ใช้การาร่วมด้วยเวลาคลอดลูกเพื่อให้แม่คลอดลูกได้ง่ายขึ้น

* คำรับของนางผองคำ โด๊ะชาลี

มีเข็มขาว, เข็มแดง, เปลือกแดง, แก่นข้าวหลาม, ไก่ป็น, เกรือกอฮอ (บอระเพ็ด), หญ้าขัดใบมน, หญ้าขัดใบยาว, ใบตองดิบ, หญ้าคา นำตัวยาทั้งหมดไปเผาไฟแล้วนำมาต้มดื่มกิน 2 หมื้อก็ให้เอาตัวยาเก้ทั้ง

หมายเหตุ คำรับนี้มีข้อควรได้แก่ ห้ามกิน เนื้อวัว, ควายดำ, ไก่แดง ส่วนอาหารที่แนะนำให้กิน มีไก่ดำ และไก่ขาว

ประโยชน์ของการกินยาอยู่กรรมและยาน้ำนม

ยาอยู่กรรม ช่วยบำรุงร่างกายหลังคลอด แก้อาการกินอาหารผิดในหญิงหลังคลอด ซึ่งทำให้ไม่มีน้ำนม ให้กลับมามีน้ำนม และชักมดลูกให้กลับเป็นปกติ

ยาน้ำนม เมื่อได้กินยาเรียกน้ำนม จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน เลือดลมก็จะดีขึ้น และจะส่งผลให้ร่างกายผลิตน้ำนมได้เป็นปกติ ส่วนการกินน้ำร้อน (ร้อนพอประมาณ) และการอาบน้ำต้มขาน้ำนั้นเป็นการเรียกน้ำนมในหญิงหลังคลอดซึ่งทำกันมาตั้งแต่อดีต (ปัจจุบันพบได้น้อยลง กรณีคนที่กินน้ำร้อนไม่ได้มันจะมีโอกาสในการกินของผิดสูงกว่าคนที่สามารถกินน้ำร้อนได้)

3. ริดสีดวง

ริดสีดวงนั้นที่มีการสังเคราะห์ในเวทินั้นมี 2 ประเภท คือ ริดสีดวงจุมก และ ริดสีดวงทวาร

3.1 ริดสีดวงจุมก

อาการของคนที่เป็นริดสีดวงจุมกนั้นจะมีอาการหายใจไม่สะดวก เจ็บ คัน คล้ายจะเป็นหวัด ในช่องจุมกเหมือนมีเสลดมาติดอยู่ที่จุมก หรือลำคอ

วิธีการรักษา ใช้เขาควายค้อน, ใบมะกรูด, ใบหนาด, ใบมะเขือบ้ำ นำสมุนไพรทั้งหมดมาตากให้แห้งแล้วใช้ใบบั่ว ใบตองกล้วย หรือใบคอกรักที่ตากแห้งแล้วมาวนสูบเหมือนบุหรี่ยี่จะทำให้หายจากการเป็นริดสีดวงจุมกได้

* คำรับของนางมัน พลราชม

ใช้ว่านสะคง บด ทาในรูจมูก
หมายเหตุ ห้ามกินปลา ร้าดิบ

3.2 ริดสีดวงทวาร (ดาออก)

อาการของคนป่วยที่เป็นริดสีดวงทวาร จะปรากฏมีก้อนเนื้อยื่นออกมาบริเวณทวาร หรือช่องคลอด ชาวบ้านเรียกอาการดังกล่าวว่า “ดาออก” โดยก้อนหรือตุ่มเนื้อนั้น จะยื่นออกมาประมาณหนึ่งนิ้วและยาวออกมาเรื่อยๆ คล้ายกันของไก่พันธุ์ไข่ เวลานั่ง หรือเดินลำบาก เพราะจะเจ็บตรงบริเวณที่เป็นริดสีดวงทวารมาก เวลาถ่ายอุจจาระจะมีการเจ็บปวดมาก ถ่ายยาก ถ่ายไม่สะดวก ถ้าเป็นนานๆ บางทีอาจมีเลือดออกหลังถ่ายอุจจาระได้

วิธีการรักษา นำว่านสะคงมาเสียบไว้ที่ก้นที่บริเวณเป็นริดสีดวง เพื่อให้ตัวยาภายในว่านซึมเข้าไปภายในแผลที่เป็นริดสีดวง หรือนำว่านชนิดนี้ไปคั้นคั้นเพื่อรักษาอาการด้วยก็ได้

* คำรับของนางมัน พหลราชม

ใช้น้ำอุ่นประคบ (อุ่น) แล้วใช้ว่านสะคงบดทาบริเวณแผล

หมายเหตุ ห้ามกินปลา ร้าดิบ

4. เหน็บชา

สาเหตุที่เกิด

- นั่งเป็นเวลานาน
- ขาดอาหาร หรือพฤติกรรมการกินอาหารไม่ถูกต้อง
- นอนมาก ไม่ออกกำลังกาย

อาการ เกิดอาการมึนชา และปวด ตามบริเวณแขน ขา ปลายนิ้วมือ นิ้วเท้า หรือลำตัว ในบางครั้งอาจทำให้เกิดอาการหน้ามืดได้ เหน็บชานี้อาการจะเกิดเป็นช่วงๆ ถ้าเป็นนานๆ อาจส่งผลทำให้ อ่อนเพลีย เดินเหินไม่ถนัด แข็งขาตึบ ไม่มีความรู้สึกที่ในบริเวณที่เป็น เช่น ปลายนิ้ว แขน ขา เป็นต้น

วิธีการรักษา

* คำรับของนายถั่ว คีเลศ

มีแกนพลู, เปลือกตูมกา, จิง, ข่า, รากจำปีแดง, รากจำปีขาว, เปลือกส้มมอ, กระเทียม, บอระเพ็ด (นำด้วยยาสมุนไพรทั้งหมดอย่างละเท่ากันมาตากแดดให้แห้ง แล้วบดให้ละเอียด) สารส้ม, ขี้เกลือ, ดิเกลือ, พิมเสน, การบูร, โอโด, เมนทอล และบีบน้ำตาล นำด้วยยาทั้งหมดมาผสมกัน นำมาคองเกล้า ในอัตราส่วน 1 ช้อนชา ค่อ เกล้า 1 ขวด

* คำรับของนายแสวง สีนาลาด

มีรากหมากติดคอ, ต้นตะหลดป่า, รากและลำต้นพริกป่า, รากข้าวจี ให้นำด้วยสมุนไพรทั้งหมดมาต้มดื่ม

* ตำรับของนายสังวาล กุลดา

มีแก่นก้านเหลือง, รากมะนาว, ต้นเหมือดคำ หรือใช้ ต้นเหมือดแอแทนก็ได้, แก่นและเปลือกส้มเขียว นำสมุนไพรมาอย่างละเท่าๆ กันมาต้มดื่ม ยกเว้นรากมะนาวให้ใช้น้อยกว่าสมุนไพรตัวอื่น เพราะจะทำให้ขม กินลำบาก

หมายเหตุ ข้อควรระวังในการดื่มยาตำรับของนายถั่ว คือ ห้ามคนที่ตั้งครรภ์อ่อนๆ ดื่ม เพราะจะทำให้ตกเลือดได้ และห้ามกินไก่ ปลา ร้า และของหมักดอง ส่วนข้อแนะนำได้แก่อาหารที่สามารถกินได้และไม่ติดกับอาการคือ ปลาทุกชนิด เนื้อหมู และผู้ป่วยควรพักผ่อนให้เพียงพอ และออกกำลังกายสม่ำเสมอ

5. เป่าเด็กร้องไห้

สาเหตุที่เกิด

1. อาจเกิดมาจากอาการกำเริบของเด็ก
2. อาจเกิดมาจากการที่เด็กเห็นผี หรือที่ชาวบ้านเล่าว่า เป็นพ่อแม่แต่ครั้งอดีตมาหาเด็กจึงทำให้ร้องไห้

อาการของเด็กที่ป่วยจะมีอาการร้องไห้ไม่หยุด นอนอยู่ก็ยังร้อง ไม่ยอมกินนมกินอาหาร เด็กร้องไห้ไม่หยุด โดยเด็กนั้นเห็นบางสิ่งคล้ายเงาผี (ลักษณะคล้ายควีนสีขาว) หรือ คามืดทะมึน ส่งผลให้เด็กกลัวทั้งร้องไห้ทั้งพูด บางครั้งมีอาการไข้ร่วมด้วย

วิธีการรักษา

ใช้คาถาเป่า ตอนแรกกล่าวแต่่งกะ โทงตัดสูตรมนต์ให้

* วิธีของนายสมบุญ จันโทวาท

การรักษาเด็กร้องไห้เพราะกำเริบ จะทำการเป่าคาถา ร่วมกับการใช้หมากเป่า หรือการใช้กระเทียมเป่า คาถามี ดังนี้ “อมพัน ภูซิมใส่แอง ภูซิมแบ่งให้เด็กน้อยใส่พา หางปลาหักเขียว โอมสะพะเพิก”

* วิธีของนางบ่อ สีนาลาด

การรักษาเด็กร้องไห้เพราะกำเริบ จะเป่ารักษาด้วยคาถาพร้อมกับอมหมากและใบพลู เป่าจากด้านบนลงด้านล่าง มีคำคาถาคือ ดอกไม้ 1 คู่ และเทียน 1 คู่

* วิธีของนายถั่ว คีเลศ

การรักษาเด็กร้องไห้เพราะกำเริบ จะเป็นการเป่าคาถาให้กับเด็กที่เป็นกำเริบ จากนั้นไม่นาน เด็กก็จะหายจากการเป็นกำเริบ

หมายเหตุ วิธีของนายลั่ว คีเลศ นั้นการเป่า ห้ามเป่าเกิน 3 ครั้งเพราะอาจทำให้เด็กคนนั้น พุคคิอย่างหรือพุคไม่ซัดได้

6. ตาแดง

สาเหตุที่เกิด

1. เกิดจากการโดนน้ำที่สกปรก หรือการเล่นน้ำ
2. ฝุ่นเข้าตา

อาการของผู้ที่เป็นตาแดง จะปรากฏ อาการเจ็บ คัน และบริเวณตาขาวจะมีสีแดง หลังจาก ที่ตื่นนอนในตอนเช้า พร้อมกับมีขี้ตาร่วมด้วย

วิธีการรักษา

คำรับยา ใช้กระเทียมเป่า ซึ่งจะมีการเป่า หึ่งเป่าที่ตา คาคุ่ม เป่าที่หัวเข่า (เป็นการสมมุติว่า เป็นตาของคนป่วยเอง)

* วิธีของนายวิระ พลราชม

เมื่อมีคนป่วยมาขอรับการรักษาพ่อวิระก็จะให้คนป่วยเตรียม ดอกไม้ 1 คู่ เทียน 1 คู่ ต่อ จากนั้น ก็จะเขียนชื่อผู้ป่วยที่คุ่มน้อง (คาคุ่ม) ซึ่งเป็นการสมมุติแทนตาของผู้ป่วยที่เป็นตาแดง โดย ด้านที่เขียนชื่อจะเป็นด้านที่ตรงข้ามกับตาที่มีอาการตาแดง ถ้าเป็นทั้ง 2 ด้านก็จะเขียนชื่อทั้ง 2 ด้านเช่นกัน และจะเป่าคาตาลงไปพร้อมๆ กันเลย เมื่อเขียนเสร็จพ่อก็จะเขี่ยออกด้านนอกเป็นอัน เสร็จพิธีการรักษา

(คาถาเป่าตาแดง สูตรที่ 1)

“สะหัสสะเนยโต เทวินโท ทิพพะจักขุง วิโสธายิ อิกะวิติ พุทธะสังมิ โลกะวิฐฯ” ใช้รักษา ตาแดงตาต้อ เสกใต้น้ำล้างหน้าทุกวันจะไม่เป็นโรคตา เสกน้ำมันดี หยอดตาแก้ตาเจ็บก็ได้

(คาถาเป่าตาแดง สูตรที่ 2)

“อม ปัสสะโห แดงตะแดง โหสุม ซาชาสุ่มสุ่มหะฯ” ใช้รักษาตาแดงตาต้อ เสกใต้น้ำล้าง หน้าทุกวันจะไม่เป็นโรคตา เสกน้ำมันดี หยอดตาแก้ตาเจ็บก็ได้

* วิธีของนายอาจ พลราชม

มีวิธีการรักษาโดยปิดตาคนป่วยด้วยผ้า แล้วเคี้ยวกระเทียมพร้อมกับเป่าคาตาลงบนผ้าที่ ปิดตานั้น

* วิธีของนายโถม จันทรวงศ์

วิธีที่ 1 ใช้ใบพลู หรือกระเทียม เคี้ยวพร้อมกับเป่าคาตาลงบนตาที่แดงของคนป่วย

วิธีที่ 1 ใช้ลำคันทอง และรากหญ้าควาย ทั้ง 2 อย่างนำมาแช่น้ำเพื่อใช้ล้างหน้า ในตอน เช้า หรือ นำถ่านไฟร้อนแดง แช่ลงในน้ำ แล้วนำน้ำนั้นมาใช้ล้างหน้า โดยต้องหันหน้าไปทางทิศ ตะวันตก

* วิธีของนายแสวง ลีนาลาด

ใช้กระเทียม และใบพลู โดยการเคี้ยวกระเทียม ใบพลูและเกลือเป่าใส่ตาข้างที่เจ็บ

* วิธีของนางวันที ลีนาลาด

ใช้ ใบพลูเคี้ยวแล้วเป่าตาข้างที่เจ็บ และนำต้นปึกไก่ดำแช่น้ำใช้ล้างหน้า ทุกเช้าเย็น เพื่อให้อาการตาแดงหายเร็วขึ้น

หมายเหตุ ข้อควรห้ามผู้ป่วยกิน ไก่, หมู, วัว, ควาย, พริก, ปลา ร้าดิบ

7. รวงแก้ว ลงแก้ว ล่องแก้ว

รวงแก้ว ลงแก้ว หรือล่องแก้วนั้นสามารถเป็นได้ทุกส่วนของร่างกาย โดยอาการของผู้ป่วยที่เป็นอาการเริ่มแรกจากเป็นตุ่มขนาดเล็กสีแดงๆ เทาตุ่มมดแดงกิด จากนั้นจะมีตุ่มเล็กๆ ขึ้นล้อมรอบเป็นวง มีอาการคันร่วมกับอาการเจ็บ เมื่อเป็นนานๆ จะเปื่อยเป็นแผล ลักษณะแผลขึ้นเป็นสีแดง น้ำเหลืองไหลออกมาทำให้มีแผลแฉะและมีกลิ่นคาว (คาวน้อยกว่ากะโศด) ถ้าอาการแบบที่เป็นแล้วสามารถเคลื่อนที่ไปยังบริเวณอื่นได้นั้นเรียกว่า ล่องแก้วเดิน

วิธีการรักษา

* คำรับของนางประนอม เชื้อดวงผุย นายवास จันทรวงศ์ และนายสมภาร คำภูษา

การรักษาส่วนมากจะเป็นการรักษาโดยการเป่า และจะแตกต่างกันในส่วนของผู้ป่วยที่ร่วมในการเป่า เช่น หมากสุก เม็ดข้าวเปลือก สีเสียด เป็นต้น

หมายเหตุ ข้อควรห้ามของผู้ป่วยคือ ห้ามกินไก่, ปลา แดงดิบ, ของคอง, เหล้า

8. กะโศด จอมล่อจู้ด

มีความเชื่อว่า เชื้อกะโศดนี้เดิมทีเป็นฤาษี ที่ปฏิบัติตัวไม่ดีในครั้งก่อนพุทธกาลเมื่อถึงสมัยพุทธกาลฤาษีเหล่านั้นก็แพ้พราหมณ์ไปอาศัยอยู่ที่รังปลวกกลายเป็นผีกะโศด และคอยทำร้ายผู้ที่เข้าใกล้หรือสัมผัส โดยคนที่ผีกะโศดสามารถทำร้ายได้นั้นจะเป็นคนธาตุเย็น ส่วนคนที่ธาตุร้อนผีกะโศดไม่สามารถทำอันตรายได้ ส่วน “จู้ด หรือ จูด” นั้นเป็นคำที่ใช้เรียกอาการป่วยที่เกิดขึ้นกับคนที่สัมผัสหรือเข้าใกล้จอมปลวก บางคนจึงเรียกรวมๆ กันว่า จอมล่อจู้ด หรือผีกะโศดจู้ด ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการนำไฟมาจู้ด (เผา) นั่นเอง

สาเหตุที่เกิด

สาเหตุของการเกิดกะโศด (จอมล่อจู้ด) นั้นเกิดมาจากการป่วยเข้าใกล้หรือสัมผัสกับรังปลวก (จอมล่อ จอมปลวก) ซึ่งมีผีกะโศด (ผีจอมล่อ) อาศัยอยู่ ทำให้ผู้ที่สัมผัสหรือเข้าใกล้ และเป็นคนธาตุเย็นเกิดเป็นกะโศดได้ จอมปลวกที่มีเชื้อกะโศดอยู่จะมีลักษณะชุ่มอยู่เสมอ (ยังมีปลวกสร้างรังอยู่)

อาการของกะโศดนั้น จะเริ่มจากผู้ป่วยมีตุ่มลักษณะเป็นตุ่มขนาดใหญ่ใสๆ ร่วมกับมีอาการ

กัน ถ้าเกามากจะทำให้เปื่อย เมื่อเปื่อยจะมีกลิ่นคาว และทำให้กระจายไปยังส่วนอื่น บางรายอาจมีการเปื่อยเป็นบริเวณกว้าง กระโถ้นนั้นสามารถเกิดได้ทุกส่วนของร่างกาย และกระโถนจะทำให้คนที่เปื่อยนั้นมีอาการคันมากโดยเฉพาะเวลาเช็ดตัว 05.00-06.00 น. และเวลา 16.00-18.00 น. ซึ่งเชื่อว่าเป็นเวลาที่ปลวกทำงาน นอกจากนี้หากผู้ป่วยเอาไม้เกาหรือขีดลากออกจากบริเวณที่เป็นกระโถน ไปถึงบริเวณไหนกระโถนก็จะลามตามรอยขีดนั้นไปด้วย

วิธีการรักษา

บางหมู่บ้าน เช่น บ้านน้อยหนองไผ่สวน จะมีพิธีรักษา โดยให้ผู้ป่วยทำการแข่งขันธ 5 ไปขอมาที่รังปลวกที่เขาคิดว่ารังปลวกนั้นเป็นสาเหตุให้เกิดกระโถน

* วิธีของนายอาจ พลราช

โดยการเป่าด้วยควาารักษากระโถน

* วิธีของนายवास จันทรวงศ์

นำหมากมา 1 ผล ฝานเป็นแว่นให้ได้ 7 ชิ้น แช่ลงในน้ำที่เอาถ่านไฟแดงๆ จุ่มลงไป ใช้น้ำดังกล่าว มาดื่มกินและอาบ

หมายเหตุ ข้อควรห้ามผู้ป่วยห้ามกินไก่, ปลา ร้า, ไข่, เนื้อสุกๆดิบๆ, เหล้าและบุหรี่

ข้อแนะนำ ให้คนป่วยกินปลาเป็นหลักเพื่อให้หายเร็วขึ้น

9. งูสวัด

อาการของผู้ป่วยที่เป็นงูสวัด จะเริ่มจากปรากฏเป็นตุ่มยาวลามไปตามขวาง ส่วนมากจะพบเวียนรอบตามลำตัว เชื่อว่าถ้าเป็นงูสวัดแล้วเป็นลามพาดข้ามกระดูกสันหลังส่วนมากผู้ป่วยจะเสียชีวิต

วิธีการรักษา

การรักษาส่วนมากจะเป็นการรักษาโดยการเป่า และจะแตกต่างกันในส่วนของผู้ป่วยที่ร่วมในการเป่า ส่วนมากจะเป็นของเฒ่า เช่น หมากสุก เปลือกเมือกขาว สีเสียด เป็นต้น

* คำรับของนายอาจ พลราช และ คำรับของนายवास จันทรวงศ์

จะรักษาผู้ป่วย โดยทำการเป่าด้วยของเฒ่า เช่น หมาก หรือ สีเสียด

หมายเหตุ ข้อควรห้ามของผู้ป่วย คือห้ามกิน ไก่ และปลา ร้า

10. กระดูกหัก ขอดกระดูก

สาเหตุที่เกิด

สาเหตุของอาการกระดูกหักนั้นเกิดจากอุบัติเหตุเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเกิดจากรถล้ม ตกต้นไม้ ค่ายชน เป็นต้น

อาการของผู้ป่วยส่วนมากจะพบว่ามีอาการ กระดูกส่วนใดส่วนหนึ่งหัก หรือแตก อาจมี

หรือไม่มีผลร่วมด้วย แล้วแต่กรณี

วิธีการรักษา

* คำรับของนายอาจ พลราชม, นางสำเนียง สีนาลาด, นายสังวาลย์ กุลดา และ นางผองคำ โต๊ะชาลี

การรักษาจะเริ่มจากการดูว่าคนป่วยมีอาการเป็นอย่างไร ว่ากระดูกนั้นร้าว หัก หรือแตก อย่างไร จากนั้นก็ทำการดึงกระดูกที่หักให้เข้าที่ เพื่อเวลาที่เป่าหายแล้วกระดูกจะตรงเหมือนเดิม ในบางกรณีถ้าพบว่าผู้ป่วยมีอาการไข้ใน แม่บ่อ สีนาลาด และหมอพื้นบ้านบางท่านจะมีการ ล่าย เลือด โดยการนำน้ำอุ่นผสมน้ำตาลและน้ำมันงาให้ดื่มเพื่อป้องกันเลือดคั่งในบริเวณต่างๆ ของร่างกาย จากนั้นทำการเข้าเฝือกโดยใช้ไม้ไผ่มาดัก (ชาวบ้านเรียกว่าดักแซก) แล้วทาน้ำมัน ซึ่งอาจจะ เป็นน้ำมันงา น้ำมันมะพร้าว น้ำมันมะพร้าว หรือน้ำมันเลียงผา พร้อมกับเป่าคาถา โดยเป่าทุกวัน (ช่วง ที่มาทำการรักษา) ถ้าอยากหายเร็วควรจะมีการเป่าทุก เข้า-เย็น หรือบางรายอาการไม่หนักมากก็ จะมาเป่าแล้วนำน้ำมันไปทาต่อที่บ้าน (หมอบอกว่าไม่ดีเท่าการมาเป่าทุกวัน) ส่วนอาการของผู้ป่วย จะหายเร็วหรือช้านั้นขึ้นอยู่กับ อายุ การถือข้อชะล่า และความหนักเบาของอาการของคนป่วย

หมายเหตุ

ข้อชะล่าสำหรับผู้ป่วยกระดูกแตก กระดูกหัก ได้แก่ ห้ามเอาของร้อนมาใส่ หมอที่ทำการ รักษาบางคนกลัวว่าเลือดจะสุก คือ ห้ามไม่ให้มีการขยับ อาหารห้ามกินไก่, เหล้า เบียร์, ของหมักดอง , หมากหุ้งสุก, ไข่, เนื้อควายค้อน, ตำหมากฮุ่ง (ส้มตำ)

11. ผ้ำ

สาเหตุที่เกิด

ผ้านั้นเป็นแผลที่เกิดจากการอักเสบอีกครั้งหลังจากที่แผลเดิมหายแล้ว สาเหตุของแผลเดิม เช่น น้ำคั้น หอยคั้น หรือโคนหนามปัก เป็นต้น

อาการของโรค บริเวณที่เกิดผ้านั้นจะมีอาการบวมแดง มีหนอง รู้สึกเจ็บปวดร้อน ซึ่งระดับ อาการนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของบาดแผล

วิธีการรักษา

* คำรับของนายवास จันทรวงศ์

การรักษาผู้ป่วยโรคผ้ำจะมีวิธีการรักษา โดยอมน้ำพร้อมกับการเป่าคาถา ผ่านด่านไฟร้อนๆ ลงไปยังบริเวณที่เป็นผ้ำ เมื่อเป่าแล้วต่อมาผ้ำก็จะแตก และอาการก็จะดีขึ้นและหายตามลำดับ

* คำรับของนายหัส ชาลีพร

รักษาผู้ป่วยโรคผ้ำจะมีวิธีการรักษา โดยการเป่าพร้อมกับเคี้ยวหมาก

หมายเหตุ ข้อชะล่าสำหรับผู้ป่วย คือ ห้ามกินของดอง, เหล้า, ไก่ และปลาร้า ข้อเสนอแนะ สำหรับผู้ป่วย คือให้คนป่วยกินปลาอาการจะหายเร็ว

12. น้ำกัดเท้า (ห่อ)

สาเหตุที่เกิด

เกิดจากการแช่อยู่ในน้ำคั้น หรือมีหอยคันอาศัยอยู่นาน

อาการของผู้ที่เป็นห่อ จะเป็นตุ่มผื่นแดง มีอาการคัน เจ็บ แสบ ตามมือและเท้าที่สัมผัสกับ น้ำคั้นหรือหอยคั้นนั้น บางคนมีอาการเปื่อยร่วมด้วย

วิธีการรักษา

ใช้คาถาเป่า และจะมีการใช้สิ่งอื่นร่วมด้วยขณะเป่าซึ่งแล้วแต่หมอแต่ละคน เช่น เกลือ หมาก สี่เสียด เป็นต้น แล้วห่อที่เป็นหนองนั้นก็จะแตก และหายในเวลาต่อมา

* คำรับของนางผองค้ำ ไต่ชะลือ

การรักษาห่อของแม่ผองค้ำจะใช้การเป่าร่วมกับน้ำแช่ขานุนเป่าลงไปที่บริเวณที่เป็นห่อนั้น

หมายเหตุ ข้อละคำของผู้ป่วยเป็นโรคห่อ คือ ห้ามกิน ไข่ และปลา ร้า

13. เสียเพศ

สาเหตุที่เกิด

ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก หรืออื่นๆ ที่ทำให้เกิดอาการร้อนที่ผิวหนัง

อาการของผู้ป่วย จะมีอาการเจ็บร้อน ปวดแสบปวดร้อนที่ผิวหนัง บริเวณที่ถูกไฟ หรือน้ำ ร้อนลวก โดยในบางรายอาจมีอาการผิวหนังพุพองร่วมด้วย

วิธีการรักษา

* คำรับของนายवास จันทรวงศ์

โดยการเป่าคาถาเพื่อเป็นการบรรเทาอาการและรักษาอาการเจ็บร้อนของผิวได้

14. ปวดเมื่อย

* คำรับของนางลำพรรณ ธนคำดี

ในการนวดนั้นถ้านวด โดยทั่วไปนั้นจะนวดตั้งแต่ท่านอนหงายจะนวดตั้งแต่ปลายเท้าขึ้น ไป และตามด้วยท่าตะแคงทั้งด้านซ้ายและด้านขวา ต่อจากนั้นก็ด้านหงาย ในการนวดต้องใช้เวลา ประมาณ 2 ชั่วโมงเพื่อให้ครบในการนวด แต่คนในพื้นที่นั้นไม่ค่อยมีเวลา เพราะเร่งรีบในการทำงาน ในการนวดจริงๆ แล้วจะต้องทำ ถูกประคบ ใช้น้ำมัน โอสถทิพย์ (ชื่อการค้า) ทำยาตั้ง เพื่อใช้ ประกอบกับการนวดรักษา ในการนวดนั้นบางคนอาจจะต้องการน้ำหนักการบีบที่หนัก เบา ไม่เท่ากัน ดังนั้นแม่ลำพันจะใช้วิธีการถาม และการใช้แรงเพียงครั้งหนึ่งก่อนถ้าคนที่มานวดต้องการ เพิ่มหรือลดแรงก็ลดลงและใช้แรงขนาดนั้นต่อไปให้เหมาะกับแต่ละคน

15. ไข้, ไข้หวัดใหญ่

สาเหตุที่เกิด การติดเชื้อหวัด พักผ่อนไม่เพียงพอ

อาการ ตัวร้อน อ่อนเพลีย มีไข้ร่วมด้วย

วิธีการรักษา

* คำรับของนายสังวาล กุลดา

มีรากผีพวน รากตีนตั้ง โดยผ่าด้วยข้างคั้นให้เป็นซีกแล้วนำไปตากแห้ง นำมา ผ่นผสมน้ำผึ้ง ปั่นเป็นลูกกลอน รับประทานหลังอาหาร หรือจะใช้ดื่มคั้นก็ได้แต่ไม่ดีเท่าปั่นเป็นยา ลูกกลอน

16. ฝี

16.1 ฝีปลาค้อ

อาการ ผิวหนังของผู้ป่วยนั้นมีลักษณะคล้ายเอาไม้มาสอดหรือคุนไว้ ซึ่งถ้าเป็นตาม แนวขวางของร่างกายสามารถรักษาให้หายง่าย แต่ถ้าเป็นตามแนวตั้งรักษาหายยากและอันตราย ถ้า เป็นตามขวางจะรู้สึกขัดและเจ็บ ทำให้ผู้ที่เป็นทำงานไม่สะดวก

วิธีการรักษา

* คำรับของนายสมภาร คำญา

การรักษาให้เอาแหขว้างดู ถ้าคนป่วยรู้สึกเจ็บปวดแสดงว่าเป็นฝีปลาค้อ ให้ใช้หัวทูน รากเครือหูน และรากหมากระเวง ผ่นผสมน้ำเหล้าทาพร้อมกับเป่าคาถา ฯลฯ

16.2 ฝีหำบ่าง

อาการ เป็นฝีที่มีหัวสุก เป็นตุ่มแผลคล้ายหำบ่าง (อัมตะกระรอกบิน) ชอบเกิดอยู่ที่ รักแร้

วิธีการรักษา

* คำรับของนายสมภาร คำญา

นำดินหำบ่าง (กระแตไต่หิน) มาฝนทาบริเวณที่เป็นฝี หรือใช้ หมากเขียน (น้อยหน้า) แห้งมาทาที่ฝี ร่วมกับการเป่าคาถารักษาฝีหำบ่างก็จะทำให้ฝันั้นแตกได้ และแห้งหายไป

16.3 ฝีตาแข็ง

อาการ เป็นฝีที่มีขนาดของหัวเล็ก เกิดเป็นกลุ่มสีแดงคล้ายสิว พบเกิดได้ทุกที่

วิธีการรักษา ใช้สมุนไพรทา

16.4 ฝีแปวยื่น

อาการ เป็นฝีที่เมื่อหายจากที่หนึ่งแล้วเป็นอีกที่หนึ่งต่อ หายยาก

วิธีการรักษา

* คำรับของนายสมภาร คำญา

ใช้รากเอียนค่อนฝันทารวมกับการเป่าคาถารักษา

16.5 ฝีเต้าเถียน

อาการ ฝีชนิดนี้จะพบอยู่ระหว่างช่องท้อง มีขนาดใหญ่มากที่ชาวบ้านเรียกว่าโรคตับ

วิธีการรักษา

* ตำรับของนายเซ่ง คำเพชรดี

ใช้รากถั่วพูฝนทาเป็นวง รอบฝีนั้น และอมหมากเป่า

16.6 ฝีธรรมดา

อาการ ฝีชนิดนี้จะพบที่เกิดที่บริเวณท้อง เป็นช่วงๆ จะพบว่าจะเป็นรู และมีน้ำเหลืองไหลออกมาจากรูนั้น ฝีชนิดนี้ไม่ค่อยเจ็บเท่ากับฝีประเภทอื่นเพราะมีการระบายน้ำเหลืองอยู่ตลอดที่แผลนั่นเอง

วิธีการรักษา

* ตำรับของนายเซ่ง คำเพชรดี

ใช้หัวบั้งเลน (คล้ายมันเพลลา) นำมาฝนด้วยน้ำทาลายนอก และจะทำการเป่าเสียเพื่อให้

17. ปากเปื่อย ปากที่ไก่ เป็นกาง

สาเหตุที่เกิด

1. กินอาหารที่ติดเชื้อ
2. พฤติกรรมการกินอาหาร

อาการ ลักษณะอาการที่พบจะมีดังนี้คือ ริมฝีปากเปื่อย แผลสีขาว ลิ้นมีสีขาว เป็นผื่นแดง ลิ้นแตกเป็นหลุมลึก บางคนเป็นนานๆ ยิ่งแตกลึก มีอาการเจ็บ ทำให้กินข้าวลำบาก ส่งผลให้น้ำหนักลด ภูมิคุ้มกันต่ำ และอาจจะมีการอักเสบลงไปในลำคอ ซึ่งอาจกลายเป็นมะเร็งได้ถ้าไม่รักษา หรือรักษาไม่ถูกวิธี

วิธีการรักษา

* ตำรับของนายแสวง ลีนาลาด

มีแก่นหรือเปลือกหาค, เปลือกประดู่, เปลือกแคน, เปลือกแทน, เปลือกกระท่อมเลือด โดยนำตัวยาทั้งหมดมาต้มแล้วเติวน้ำยาให้แห้ง เป็นยาอมรสผาด ขนาดที่ใช้เท่าเม็ดมะละกอ หรือใช้เครือไส้ไก่โยมน นำมาอมก็สามารถทำให้หายได้

* ตำรับของนายวันที คำภูษา

ใช้ รากไม้हुถึง ต้มดื่ม

* ตำรับของนายหัส ชาลิพร

มีขมิ้น, ขะอม นำตัวยามาต้มดื่มช่วยรักษาอาการเป็นกางได้

หมายเหตุ ข้อควรระวังของคนที่เป็นปากเปื่อย ปากที่ไก่ เป็นกาง คือ ห้ามกินไก่และสัตว์ปีกทุก

ชนิด, ไข่, ของหมักคอง และอาหารรสเผ็ดหรือเค็มจัด

18. ตกขาว

สาเหตุที่เกิด

เกิดจากเลือดลม หรือการเป็นประจำเดือนในผู้หญิงนั้นที่ไม่ปกติ หรือขาดสมดุล

อาการ คล้ายประจำเดือนของผู้หญิง แต่เป็นสีขาวคล้ายกับน้ำมูกไหลย่อยออกมา มีกลิ่น

เหม็นคาว บางรายพบว่าน้ำสีขาวนี้ไหลออกทุกวัน พอย่อยมาถูกตรงไหนจะเกิดตุ่มคันขึ้นที่นั่น บางคนที่เปิ่นมานาน หรืออาการหนักๆ ผ่าชั้น (ผ่าถุง) จะเปิบกชุ่มอยู่ตลอดเวลา ถ้ารักษาไม่ทันเวลาสามารถทำให้เสียชีวิตได้

วิธีการรักษา

* คำรับของนายวันที คำญา

ใช้รากมะล่ำ (มะกล่ำ) มาต้มดื่ม

* คำรับของนางผองคำ โต๊ะชาติ

มีเล็บมือตัวผู้, เล็บมือตัวเมีย, ขั้มนอนตัวผู้, ขั้มนอนตัวเมีย, หญ้าขาวใบยาว, หญ้าขาวใบมน, หญ้าไก่ปิ่น, และอื่นๆ รวมเป็น 12 อย่าง ใช้สมุนไพรฝนแล้วนำผ้าขาวห่อ ต่อจากนั้นนำมาเหน็บไว้ที่อวัยวะเพศของผู้ป่วยนั้นเพื่อให้ตัวยาชี้มเข้าไปด้านใน

หมายเหตุ ข้อควรสำหรับผู้ป่วยมีอาการตกขาว คือ ห้ามกินไก่หรือสัตว์ปีก, ปลาไหล และปลากัง

19. ตกเลือด

อาการ หลังคลอดบุตรเลือดไม่หยุดไหล

20. กระเพาะ

สาเหตุที่เกิด

สาเหตุของการเกิดโรคกระเพาะนั้นอาจเกิดจาก การกินอาหารไม่ตรงเวลา กินอาหารรสจัด เครียด นอนดึก พักผ่อนน้อย เป็นต้น

อาการ อาการของคนที่เป็นโรคกระเพาะนั้นจะมีอาการปวดท้องภายหลังกินข้าว คือ มีอาการปวดตื้อๆ มวนท้อง คลื่นไส้อยากอาเจียน เจ็บแน่นจุกขึ้นไปที่บริเวณลิ้นปี่ อึดอัดในท้อง หายใจไม่สะดวก ในบางรายถ้ามีอาการหนักๆ จะแสบมากโหดด้วย (เรอเปรี้ยว) อาการปวดท้องจะเกิดขึ้นทั้งตอนที่อิ่มและหิว บางรายเจ็บและมีอาการแน่นขึ้นมาหน้าอก

วิธีการรักษา

* คำรับของนายแสวง สีนาลาด

มีแก่นก้านเหลือง, ลำต้นขรุขระเพ็ด, รากสะเคา, ลำต้นขมื่นเครือ, รากขมื่นต้น, แก่น
ขี้เหล็กป่า, แก่นขี้เหล็กบ้าน, แก่นแมงห้วงอก, แก่นสะข่าง นำด้วยทั้งหมดมาคัมคัม

* คำรับของนายหัส ชาลีพร

ให้นำเอา มะเขือขื่น (ราก) ล้างให้สะอาด แล้วนำมาคัมคัมจะช่วยให้อาการกระเพาะนั้นดี
ขึ้น

* คำรับของนายยัน ขางธิสาร

มีแก่นสมุนไพร, แก่นจำปา, แก่นเหมือดแอ, แก่นลิดแมว, แก่นมะลอม, เครือทางควาย ให้นำ
ด้วยามามักรวมกันแล้วนำมาคัมคัม

หมายเหตุ ขี้เกะลำสำหรับผู้ป่วยโรคกระเพาะ คือ ห้ามกินหน่อไม้, เหล้า, ส้มตำต่างๆ
และ อาหารรสจัด มันจัด

21. คางทูม

อาการ ผู้ป่วยจะมีลักษณะอาการขากรรไกรที่แก้มชิดกับหูด้านล่างบวมแดง ปวดขัดๆ
เล็กน้อย กินข้าวยาก ข้างในปากเป็นแผล ถ้าเป็นหนักอาจบวมจนแตก (ในรายที่แตกถ้ารักษาไม่ดี
หรือดูแลวิธีอาจทำให้เกิดเป็นมะเร็งได้)

วิธีการรักษา

ใช้ เห็ดขี้เฒ่า (เห็ดหึ่ง) ที่ออกบนต้นมะขาม นำมาฝนทาบริเวณที่เป็นคางทูม

* คำรับของนางสำเนียง ลีนาลาด

ใช้ปูนขาวทาเป็นวง บริเวณที่มีอาการบวมขึ้น เพื่อป้องกันการลามไปสู่บริเวณอื่น แล้วทำ
การเป่าโดยการเป่านั้นจะเป่าออกด้านข้าง ห้ามเป่าลงด้านล่าง เพราะอาจทำให้ไปเจ็บบริเวณอื่นได้
เช่นผู้ชายถ้าเป่าลงด้านล่างจะทำให้ปวดเจ็บที่อวัยวะเพศ ถ้าเป็นผู้หญิงถ้าเป่าลงจะทำให้ปวดเจ็บที่
เต้านมได้

* คำรับของนายวีระ คำภูษา และนายหัส ชาลีพร

ใช้ปูนขาวทาเป็นวง บริเวณที่มีอาการบวมขึ้น เพื่อป้องกันการลามไปสู่บริเวณอื่นแล้วทำ
การเคี้ยวหมากและเป่าคาถาสงบบริเวณที่เป็นคางทูมนั้น

* คำรับของนายแสวง ลีนาลาด

โดยการใช้ใบพลูห่อปูนขาวห่อเป็นหมกนำไปย่างไฟพอสุก ก่อนแฉะปูนลงบริเวณที่เจ็บ
ให้ตั้งนะโม 3 จบ ก่อนจึง แฉะปูนขาวเป็นวงรอบไว้ที่บริเวณคางนั้น

22. ปะดง 108

ปะดงนั้นมีหลายประเภท และอาการของโรคนี้ก็แตกต่างกันด้วย เช่น

22.1 ปะดงคัน (ปะดงมดรีน)

อาการ

เป็นตุ่มเล็กๆ คันถ้าเรากำมันจะลามไปทั้งตัว ข้ายไปทุกที่ๆ เราเกา หลังเกิดพุพองแข็งขึ้น
บางคนเรียกว่า เป็นพยาธิตัวจิ๋ว

22.2 ปะดงข้อ

อาการ

อาการปวดขัด ร้อนที่ข้อเข่า ข้อแขน ฯลฯ เป็นในช่วงหน้าหนาวมากที่สุด

วิธีการรักษา

* คำรับของนางเคียน ขางธิดาสาร

การรักษาจะใช้ว่านปะดงต้มดื่ม พร้อมกับการเป่าคาถาโดยใช้น้ำเหล้าร่วมในการเป่า

รักษา

22.3 ปะดงเอ็น

อาการ จะเจ็บตามเส้นเอ็นต่างๆ ของร่างกาย

วิธีการรักษา

* คำรับของนางเคียน ขางธิดาสาร

การรักษาจะใช้ว่านปะดงต้มดื่ม พร้อมกับการเป่าคาถาโดยใช้น้ำเหล้าร่วมในการเป่า

รักษา

22.4 ปะดงคันคาก (คางคก)

อาการ ปะดงคันคากนั้นพบว่าจะเป๋นตุ่ม ทั้งตัวทั้งแขน ขา ลำตัว หน้า ร่างกายจะมีอาการ
บวมจากพิษปะดง พร้อมกับมีอาการ ไข้ ตัวร้อน

วิธีการรักษา

* คำรับของนางเคียน ขางธิดาสาร

การรักษาจะใช้ว่านปะดงต้มดื่ม พร้อมกับการเป่าคาถาโดยใช้น้ำเหล้าร่วมในการเป่า

รักษา

22.5 ปะดงไฟ

อาการ ปะดงไฟนั้นคนป่วยจะร้อนไปทั้งตัว และเส้นเอ็นจะหดเกร็งปวดเข้าแขนขาจะพับ
งอถ้าเป็นนานๆ ผิวหนังจะเปื้อย

วิธีการรักษา

* คำรับของนางเคียน ขางธิดาสาร

การรักษาจะใช้ว่านปะดงต้มดื่ม พร้อมกับการเป่าคาถาโดยใช้น้ำเหล้าร่วมในการเป่า

รักษา

23. รินบ่เอื้อน

อาการ รินบ่เอื้อนนั้นจะมีอาการประจำเดือนซึ่มกะปิดกะปอยออกอยู่เรื่อยๆ ไม่หยุด ร่างกายผอมโซ ผิวตัวมีสีเหลือง ไม่ค่อยมีเรี่ยวแรง เป็นมากอาจถึงตายได้

24. ดีช่าน ตาเหลือง

อาการ คนที่เป็นดีช่านนั้นจะเริ่มจากตาเหลือง ต่อมาก็จะเจ็บเหลือง ตัวเหลือง ปัสสาวะก็มีสีเหลือง มีอาการแน่นท้องคล้ายจะเรอก็ไม่เรอออกมา มีอาการเบื่ออาหาร ทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย เป็นนานๆ จะส่งผลให้เป็นโรคตับได้

วิธีการรักษา

* คำรับของนายแสวง สีนาลาด

มีแก่นก้านเหลือง, ลำต้นบอระเพ็ด, รากสะเดา, ลำต้นขมิ้นเครือ, รากขมิ้นดิน, แก่นขี้เหล็กป่า, แก่นขี้เหล็กบ้าน, แก่นแมงหัวหงอก, แก่นสะข่าง ให้นำด้วยทั้งหมดมาต้มดื่ม

* คำรับของนายเซ่ง คำเพชรดี

“คัดเสียบเขียว เหยี่ยวเสื่อเหลือง เพลิงยามแดง กระจ่างยามฝน ขมป่า” ซึ่งด้วยคือ รากเครือคดหมา, แก่นก้านเหลือง, แก่นไม้ หมายพลิง, แก่นและเปลือกเครือกะเด้ง และแก่นขมป่า ตามลำดับ นำด้วยสมุนไพรทั้งหมดมาต้มดื่ม

* คำรับของนายกมลรัตน์ พลราชม

มีแก่นน้อยโหน่ง, แก่นกุ่มน้ำ, รากหญ้างวงช้าง, รากพวงพีแดง ให้นำด้วยดังกล่าวข้างต้นมาต้มดื่ม วันละ 1 ครั้ง กินประมาณ 1 อาทิตย์ก็หาย

* คำรับของนายสังวาล กุลดา

มีแก่นก้านเหลือง, รากมะนาว, รากเหมือดคำ หรือใช้ รากเหมือดแถมแทนก็ได้, เปลือกและแก่นส้มเลี้ยว ให้นำสมุนไพรมาอย่างละเท่ากันมาต้มดื่ม ยกเว้นรากมะนาวใช้น้อยกว่าสมุนไพรอื่น เพราะจะทำให้รสขม กินลำบาก

หมายเหตุ ข้อควรสำหรับคนที่เป็นดีช่าน คือ ห้ามกินเนื้อต่างๆ, ไข่, ปลาหมึกสด, อาหารที่มีความมัน, ห้ามมีเพศสัมพันธ์ และของหวาน ส่วนข้อข้อเสนอนะ คือผู้ป่วยควรพักผ่อนให้เพียงพอ

25. แก้วระพิษ

25.1 แก้วพิษงู

สาเหตุที่เกิด โคนงักัด

อาการ ผู้ป่วยที่โดนงูพิษกัดจะมีอาการเจ็บปวด บริเวณที่โดนกัดจะปรากฏรอยเขี้ยวอยู่ 2 รู เป็นสีแดงและมีเลือดไหลซึมออกมา

วิธีการรักษา ใช้เชือกหรือผ้ารัดเหนือรอยแผลเอาปากตุ่มเลือดออกมา จากนั้นใช้ว่านแก้พิษฝนทาโดยมีน้ำมันาวเป็นกระสายยาและใช้ว่านเข้มน้ำอาบด้วย

* คำรับของนายแสวง สีนาลาด

มีคางจอกฟอน (กระดูกขากรรไกรพังพอน), บึงเหลิ้ม (คิงเหลิ้ม), ว่านดักแด้ ให้ฝนด้วยทั้งหมดโดยใช้น้ำมันาวหรือน้ำเปล่าเป็นกระสายยา กินและใช้ทา

* คำรับของนายหัส ชาลธิพรและนายแข็ง คำเพชรดี

มีลักษณะการรักษาคล้ายกันคือ การรักษาจะใช้วิธีการเป่ารวมกับการอมน้ำเข้มาสูบเป่าลงที่โคนงูตก

หมายเหตุ ข้อควรจำสำหรับผู้ป่วยพิษกัด คือ ห้ามกินส้มผักเสี้ยน และห้ามนำคนป่วยผ่านชายคาเข้ามาในบ้านหมอโดยเด็ดขาด ซึ่งเป็นความเชื่อว่ามีพิษจากอาหารจะไม่ดีขึ้น (นายหัส ชาลธิพร)

25.2 แก้วพิษที่เกิดจากแมลงสัตว์กัดต่อย

สาเหตุที่เกิด แมงป่อง, ขี้เข็บ (ตะขาบ), ปลาดุก, คอ, แตน รวมถึงสุนัขกัด

อาการ ผู้ป่วยที่โดนแมลงหรือสัตว์ที่มีพิษกัดต่อยจะมีอาการเจ็บปวด บริเวณที่โดนกัดจะมี

อาการบวมแดง

วิธีการรักษา

คำรับยา รากโล่ดิน, รากเอียนค่อน, รากมะเขือบ้า (ลำโพง), นำมาฝนทา บริเวณที่ถูกแมลงสัตว์กัดต่อย

* คำรับของนายแสวง สีนาลาด

นำว่านดักแด้มาฝนผสมน้ำมันาวทาบริเวณที่โดนแมลงสัตว์กัดต่อย

* คำรับของนายแข็ง คำเพชรดี

โดยการอมน้ำเข้มาสูบเป่าคาถาลงไปบริเวณที่โดนแมลงสัตว์กัดต่อยนั้น

26. จับเส้น จับเอ็น

สาเหตุที่เกิด การทำงานหนัก การยืน นั่ง หรือเดินที่ผิดอิริยาบถ

อาการ ร่างกายมีอาการปวดเมื่อย ตามเส้นและส่วนต่างๆ ของร่างกาย

วิธีการรักษา

* คำรับของนางลำพัน ธนคำดี

ในการนวดจับเส้นตามวิธีของแม่ลำพันนั้นจะนวดตั้งแต่ฝ่าเท้าขึ้นมา ในการนวดต้องใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงเพื่อให้ครบสูตรในการนวด และจะต้องทำ ลูกประคบ ใช้น้ำมันโอสถทิพย์ (ชื่อการค้า) ทำยาตั้ง เพื่อใช้ประกอบกับการนวดรักษา

27. หนองใน

สาเหตุที่เกิด การติดเชื้อจากการร่วมเพศโดยติดเชื้อทางอวัยวะสืบพันธุ์

อาการ หนองในนั้นส่วนมากเกิดกับผู้ชาย เริ่มแรกจะรู้สึกเจ็บ คัน บริเวณอวัยวะเพศ และเริ่มมีหนอง เวลาปัสสาวะจะมีหนองปนออกมาพร้อมกับน้ำปัสสาวะด้วย ถ้าเป็นหนัก อวัยวะเพศจะลักษณะคล้ายดอกกะหล่ำ และเป็นรูกว้างกว่าปกติจนถึงขนาดต้องใส่ผ้าอนามัยขดตลอดเพราะน้ำหนองไหลไม่หยุด น้ำหนองนี้เวลาไปถูกบริเวณไหน บริเวณนั้นจะเป็นตุ่มคัน ขณะเป็นหนองในจะทำให้คนป่วยมีไข้ร่วมด้วย ผู้หญิงถ้าเป็นหนองในเมื่อตั้งครรภ์ 1 เดือนหรือ 2 เดือนจะทำให้แท้งลูกได้ แต่ถ้ากินยาในการรักษาก็สามารถหายได้

วิธีการรักษา

* คำรับของนายกมลรัตน์ พลราชม

มีแก่นสบู่ดำ, แก่นส้มกบ, รากผ่าสามใหญ่ นำด้วยดองกล่าวข้างต้นมาต้มดื่ม วันละ 1 มื้อ กินประมาณ 1 อาทิตย์ก็หาย

* คำรับของนายเซ่ง คำเพชรดี

มีรากมะม่วงกะสอ , รากกุนทา (โกทา) นำมาต้มไม่นานอาการก็จะดีขึ้นและหายไป

* คำรับของนางเทียน ขางธิสาร

การรักษาจะใช้ว่านปะดงต้มดื่ม พร้อมกับการเป่าคาถาโดยใช้น้ำเหล้าร่วมในการเป่ารักษา หรือใช้ว่านปะดงนั้นต้มแล้วนำมาล้างแผล

28. ท้องอืด ท้องเฟ้อ

สาเหตุที่เกิด อาหารไม่ย่อย การจับถ่ายไม่เป็นปกติ

อาการ ท้องอืดหรือท้องเฟ้อ จะมีอาการแน่นท้อง ถ่ายยาก หรือไม่ถ่าย มีความรู้สึกอึดอัด การรักษานั้นจำเป็นต้องใช้ยาระบาย

วิธีการรักษา

การรักษาโดยการกินยาระบายโดยใช้สมุนไพร ซึ่งใช้ต้นตากวาง มาต้มดื่ม การใช้ต้นตากวางมาเป็นยาระบายนั้นทำให้ถ่ายพอประมาณไม่รู้สึกเหนียวมาก หรือ กินผลไม้ที่มีรสเปรี้ยวก็จะช่วยในการจับถ่ายให้เป็นปกติแต่ต้องกินพอประมาณ

* คำรับของนางมัน พลราชม

มีปungหมู, รากคองท่ง, ลำต้นอ้อยดำ (7 ข้อ), รากพวงพิชาว ยาว 1 ข้อมือ, รากพวงพีแดง ยาว 1 ข้อมือ, ข้าวสารจ้าว 7 เม็ด นำด้วยทั้งหมดมาต้มดื่ม

* คำรับของนายสมบูรณ์ จันทิยาวาท

มีหัวว่านไพล, ใบหูเสือ, ใบพลู, ใบสาระแน ให้นำด้วยทั้งหมดไปบด แล้วนำมาทาที่บริเวณท้อง และเป่าไว้ที่กระหม่อมของคนป่วย พร้อมกับเป่าคาถา

29. ลมพั่นไส้

สาเหตุที่เกิด เกิดจากการทำงานหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน พบเป็นมากในผู้ชาย หรือ การกินอาหารไม่เป็นเวลา หรือเกิดจากระบบภายในร่างกายไม่สมดุล

อาการ เมื่อเป็นลมพั่นไส้จะรู้สึกเจ็บบิดที่ท้อง บริเวณสะดือ ในลำไส้จะมีลมมีแก๊สมากทำให้เรออยู่ตลอดเวลา หรือมีการผายลมและตัวของผู้ป่วยจะเหลือง

วิธีการรักษา

* คำรับของนางวันที ลีนาลาด

ให้นำต้นคืดต่อ มาต้มดื่ม

* คำรับของนายแสวง ลีนาลาด

มีแก่นก้านเหลือง, ลำต้นบอระเพ็ด, รากสะเคา, ลำต้นขมิ้นเครือ, รากขมิ้นดิน, แก่นขี้เหล็กป่า, แก่นขี้เหล็กบ้าน, แก่นแมงห้วงอก, แก่นสะข่าง ให้นำด้วยสมุนไพรทั้งหมดมาต้มรวมกันนำไปดื่ม

30. นิ้ว

นิ้ว มีหลายขนาดและแต่ละบริเวณที่ทำให้เกิดนิ้วนั้นก็ทำให้ขนาดของนิ้วแตกต่างกันด้วยจากขนาดที่ใหญ่ไปขนาดเล็ก ดังนี้ นิ้วในกระเพาะอาหาร นิ้วในไต นิ้วในกระเพาะปัสสาวะ ตามลำดับ บางรายเมื่อปัสสาวะเจ็บมากจนทำให้เป็นลมได้ คนที่ป่วยเป็นนิ้ว จะมีก้อนนิ้วค้างอยู่ตามท่อทางเดินต่างๆ ดังนี้

30.1 นิ้วในท่อปัสสาวะ, ปัสสาวะขัด

สาเหตุที่เกิด เกิดจากการคั่งน้ำที่ไม่สะอาด มีดิน มีทราย ละลายปนอยู่ หรือเกิดมาจากการคั่งกินน้ำที่มีตะกอนหินปูนมากทำให้เกิดการสะสมตัวของหินปูน หรือการกินข้าวที่แม่เคี้ยวให้ลูกกินไม่ละเอียดตั้งแต่ตอนเด็ก

อาการ ถ้าเป็นนิ้วจะทำให้เจ็บ แสบเวลาปัสสาวะ และถ้าไม่เกิดจากนิ้วเวลาปัสสาวะจะไม่รู้สึกแสบอาจเกิดจากมีปัญหาทางด้านสมดุลของร่างกาย ปัสสาวะขัด หรือ ปัสสาวะเป็นเลือด นั้นสามารถเกิดได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

วิธีการรักษา

ในกรณีที่เป็นใหม่ๆ ก้อนนิ้วยังมีขนาดเล็กและจำนวนไม่มากสามารถทำให้ก้อนนิ้วนั้นละลายได้โดยการใช้สมุนไพรต้มดื่ม

* คำรับของนางวันที ลีนาลาด

มีลำต้นเครือภูซาง หั่น 7 แว่น, รากเอื้องหมายนา, หัวเขือง, ข้าวเจ้า 7 เมล็ด ให้นำด้วยทั้งหมดมาทำเป็นมดต้มดื่ม

* คำรับของนายเซ็ง คำเพชรดี

มีแก่นขมป่า, แก่นบกพานำสมุนไพรข้างต้นมาต้มดื่ม หรือถ้าเป็นหนักให้ใช้ทั้งแก่น และรากเหือดแอร่วมด้วยในการต้มดื่ม

หมายเหตุ สมุนไพรที่ใช้รักษาอาการเป็นนิ่วจากที่ประชุม ได้แก่ ไม้ไผ่น, ต้นเอ็ง (เอื้องหมายนา), เชิงน้อย

30.2 นิ่วในถุงน้ำดี

สาเหตุที่เกิด คั้นน้ำที่ไม่สะอาด มีดิน มีทราย ละลายปนอยู่

อาการ ก้อนนิ่วจะมีขนาดเล็ก โดยหินปูนจะเกาะตัวกันหลวมๆ ทำให้ก้อนนิ่วในถุงน้ำดีนี้ มีลักษณะไม่แข็งมากและผู้ป่วยที่เป็นนิ่วในถุงน้ำดีนี้จะมีก้อนนิ่วจำนวนมากก่อน (เป็นครว) ผู้ป่วยจะรู้สึกขัดเจ็บที่ท้องน้อย เป็นนานอาจมีผลทำให้ถุงน้ำดีรั่วทำให้กลายเป็นโรคตับได้

วิธีการรักษา (เหมือนดังนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ)

30.3 นิ่วในกระเพาะอาหาร

สาเหตุที่เกิด คั้นน้ำที่ไม่สะอาด มีดิน มีทราย ละลายปนอยู่

อาการ ก้อนนิ่วจะมีขนาดใหญ่มาก จำนวนผู้ป่วยที่เป็นนิ่วในกระเพาะอาหารนี้มีน้อยไม่ค่อยพบเจอ

วิธีการรักษา (เหมือนดังนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ)

31. ไอ

สาเหตุที่เกิด

1. ตากแดด หรืออากาศเปลี่ยน ทำให้ไม่สบายและเจ็บคอได้
2. อาหารเป็นพิษ ซึ่งอาจมันจัด หวานจัด เค็มจัด ทำให้เจ็บคอ และไอได้

อาการ ไอนั้นมีหลายประเภท ทั้งไอปี ไอเดือน (จะเป็นเมื่ออากาศเปลี่ยน ในคนที่ร่างกายไม่แข็งแรง) เริ่มจากการปวด เจ็บคอ และมีเสลดในคอ ต่อมาจะเริ่มไอ ขัดหน้าอก และมีไข้ร่วมด้วย

วิธีการรักษา

* คำรับของนายแสวง สีนาลาด

มีเปลือกต้นก้านของ, เปลือกต้นมะขาม, กิ่งไฟนกคุ้มทั้งต้น, รากบาก (ใช้ต้นอายุน้อย), หญ้าหางเสือทั้งต้น, เปลือกต้นฮ้อยสามสวน ให้นำด้วยยาทั้งหมดมา่างไฟ แล้วนำมาแช่น้ำเย็นดื่ม กิน หรือไม่ก็ต้มดื่มกินน้ำยา

* คำรับของนายสังวาล กุลดา

ให้ใช้คิงเหลื่อมตากแห้งฝนโดยใช้น้ำนิ่งข้าวเป็นกระสายยา ใช้คัมแก้ไอได้ และให้คัม
น้ำอุ่นเป็นประจำ ดื่มน้ำเย็น

หมายเหตุ ข้อควรสำหรับผู้ที่มีอาการไอ คือ ห้ามกินอาหารมัน, ไข่ และสัตว์ปีก, ไข่, ของ
หมักดอง และอาหารที่มีรสเผ็ดหรือเค็มจัด

32. ธาตุลัม (นกเขาไม่ขัน)

สาเหตุที่เกิด เกิดจากการทำงานหนักต่อกันเป็นเวลานาน พบเป็นมากในผู้ชาย

อาการ คนที่ป่วยเป็นโรคธาตุลัมร่างกายไม่มีกำลัง เหนื่อย และเพลียง่าย ทำงานลำบาก เบื่อ
อาหาร หรือกินอาหารไม่ได้ มือเหลือง ปลายนิ้วสังเกตดูว่าจะเห็นเลือดซำๆ ลักษณะเลือดคุดที่ปลาย
นิ้วมีสีคล้ำ ตัวเหลือง อวัยวะเพศไม่แข็งตัว เมื่อเป็นธาตุลัมเป็นเวลานาน คือ 4-5 ปี อาจส่งผลให้คน
ป่วยนั้นตายได้

วิธีการรักษา

* คำรับของนายเซ่ง คำเพชรดี

ใช้ รากกกผิดาแฮก (ควยหมูเก่า) ฝนน้ำนำมาจิบวันละน้อย ถ้าคนที่สามารถดื่มเหล้าได้ก็
ใช้น้ำเป็นกระสายยาแทนได้ กินยาไปเรื่อยๆ อาการก็จะดีขึ้นเป็นลำดับ

* คำรับของนางวันที ลีนาลาด

มีรากเอ็นอ่อน, รากคัตเต้า, เปลือกแห่น, เปลือกขี้เหล็กป่า, ว่านธาตุลัม, นำด้วยทั้งหมด
มาคัมคัม

* คำรับของนายตุน จันทบุรี

มีรากตุ้มกา, รากกาะเลา, รากตุ้มตัง, รากแดง, รากไม้ขี้เห็ด หรือใช้รากขี้ตุนแทนก็ได้
นำด้วยทั้งหมด ผ่าเป็นซีกตากให้แห้งแล้วนำมามัดรวมกัน คัมคัม

หมายเหตุ ข้อแนะนำสำหรับคนป่วยนั้นควรให้กินอาหารจำพวกปลาเพราะจะไม่ผิดต่อโรค

33. อายุวัฒนะ (ยากำลัง)

อาการ ร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง เหนื่อย เพลีย อวัยวะเพศไม่แข็งตัว

วิธีการรักษา

* คำรับของนายแสวง ลีนาลาด

มีรากหมากติตต่อ, ต้นตะหลดป่า, รากและลำต้นพริกป่า นำสมุนไพรข้างต้นทั้งหมดมา
คัมคัม

* คำรับของนายขัน ยางธิสาร

(สูตรที่ 1) มีแก่นจันทน์เถิด, รากกระดูก ถ้าไม่มีใช้รากสาวน้อยตกเตียงแทน, ลำต้นเถา
รางแดง หรือลำต้นเครือเขาเกลบ, รากขี้ตุ่น ให้นำสมุนไพรข้างต้นทั้งหมดมาต้มให้เดือดช่วยบำรุง
กำลัง

(สูตรที่ 2) มีแก่นไม้กระเทียมโรง, แก่นกำลังเสือโคร่ง, แก่นจันทน์เถิด, รากกระดูก หรือ
รากสาวน้อยตกเตียง, ลำต้นเถารางแดง หรือลำต้นเครือเขาเกลบ, รากขี้ตุ่น ให้นำสมุนไพรข้างต้น
ทั้งหมดมาต้มดื่มช่วยบำรุงกำลัง

* คำรับของนายเซ่ง คำเพชรดี

มีแก่นกำลังเสือโคร่ง, แก่นไม้กระเทียมโรง, ทั้งเครือและรากตั้งตุ้ม, รากผ่าสามน้อย, ราก
ข้าวจี, รากเค็ดดิน ให้นำด้วยทั้งหมดมาต้มในหม้อดินหรือภาชนะร้อนดื่มจะมีกินหอม

* คำรับของนายสังวาล กุลดา

มีใบผักกาด, ใบหนาด, หัวหูล้านหัวหมู ให้นำสมุนไพรทั้งหมดมาอย่างละเท่ากัน ต้มใส่
หม้อดิน กรองเอาแต่น้ำ แล้วนำไปฝังไว้ใต้ดิน 3 เดือนจึงนำมาดื่มกิน จะเป็นยาบำรุง

34. ฟกซ้ำ ข้ำใน

สาเหตุที่เกิด ส่วนมากจะเกิดจากอุบัติเหตุ เช่น รถชน ตกต้นไม้ ตกบันได ควบชน เล่นกีฬา
เป็นต้น

อาการ ฟกซ้ำนั้นจะมีอาการซ้ำแดง โดยการฮึดเลือดทำให้ดูเป็นวงซ้ำ บางครั้งมีอาการบวม
ร่วมด้วยคนป่วยมีอาการซ้ำใน จะรู้สึกเจ็บปวด ถ้าเป็นบริเวณลำตัวบางคนจะแน่นหน้าอก ซึ่ง
อาการจะแล้วแต่ความรุนแรงของการเกิด

วิธีการรักษา

* คำรับของนางบ่อ สีนาลาด

การรักษาคนที่มีอาการตกเลือด ข้ำในนั้นจะทำการส่ายเลือด โดยการนำน้ำอุ่นผสมน้ำตาล
และน้ำมะนาว ให้คนป่วยดื่มเพื่อรักษาอาการเลือดครั้งในบริเวณต่างๆ ของร่างกาย ในพื้นที่คับคด
เหล่าโพนค้อนนี้ไม่นิยมรักษาอาการซ้ำในโดยการย่าง เพราะกลัวว่าการย่างนั้นจะส่งผลให้เลือดที่ตั้ง
อยู่ภายในแข็งตัว และจะนิยมการส่ายเลือดมากกว่าหรือการใช้สมุนไพรเช่น เลือดเลียงผา ผักหนอก
(ใบบัวบก) ผ่นใส่เหล้าขาวหรือน้ำ ให้คนป่วยดื่ม และใช้คาถาเป่าร่วมในการรักษา โดยเลือดที่ตั้ง
(ตกใน) นั้นจะถูกขับออกมากับอุจจาระและปัสสาวะ

หมายเหตุ การรักษาอาจจะใช้การเป่ารักษาอย่างเดียว ซึ่งคาถาที่ใช้เหมือนการรักษา
กระดูกหัก หรือ การเป่าร่วมกับการใช้สมุนไพรอย่างคั่วอย่างค้านบน ส่วนข้อจะคล้ายเหมือนกันกับข้อ
คั่วของกระดูกหัก

35. ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก

สาเหตุที่เกิด ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก

อาการ ผู้ป่วยจะรู้สึกปวดแสบ ปวดร้อน หรือมีอาการพุพองของผิวหนัง บริเวณที่โดนไฟไหม้ หรือน้ำร้อนลวก

วิธีการรักษา

การรักษาอาการ โดยการเลือกใช้สมุนไพรอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ มาทาที่บริเวณที่โดนไฟไหม้ น้ำร้อนลวก เช่น ว่านหางจระเข้ น้ำมันเอื้อง (เลียงผา) ใบบัวบก หรือยาสีฟัน

* คำรับของนายवास จันทรวงศ์, นายแสวง ถิ่นลาด และนายหัส ชาลีพร

ทั้ง 3 ท่านนี้ จะมีวิธีการรักษาที่คล้ายกัน คือ จะทำการเป่าคณาเสียเพื่อลดความร้อนลง แล้วจึงใช้สมุนไพรที่กล่าวมาทาบริเวณที่โดนไฟไหม้ หรือน้ำร้อนลวก เพื่อป้องกันการไหม้ (พอง) หรือเปื่อย ขณะทำการเป่านั้นคนป่วยจะรู้สึกเย็น (ถูกกับอาการ) และอาการจะดีขึ้นเรื่อยๆ แผลก็จะตกสะเก็ด

36. กะดันขาไข

สาเหตุที่เกิด เนื่องจากการติดเชื้อจากพิษของบาดแผล

อาการ อาการบวม อักเสบขึ้นที่โคนขา จะรู้สึกเจ็บ ปวด

วิธีการรักษา

* คำรับของนายหัส ชาลีพร

การรักษาอาการกระดูกสันขาจะใช้หมากร่วมกับการเป่า

* คำรับ (จากเวทีย)

จะรักษาโดยใช้พริก (มีด) มาใช้ในการรักษา ถ้าเป็นผู้ชายนั้นให้นำมีดสะแนกมาขูดไฟแล้วนำมาประคบตรงบริเวณที่เป็นกระดูกสันขาไขนั้น ถ้าเป็นหญิงให้นำเอาด้ามมีดขูดไฟแล้วนำมาตำลงบนกระดูกสันขาไข

37. อัมพฤกษ์

สาเหตุที่เกิด

1. อาจเกิดมาจากอุบัติเหตุ หรือการหกล้มก็สามารถส่งผลให้เกิดอัมพฤกษ์ อัมพาตได้

2. หรือเส้นสมองไม่สั่งการ บังคับร่างกายไม่ได้

อาการ เริ่มแรกร่างกายจะอ่อนเพลีย ไม่มีแรง หยิกไม่เจ็บ ปากค้ำ คางแข็ง (ซีด) น้ำลายไหล ต่อจากนั้นร่างกายก็จะสั่งการไม่ได้ อัมพฤกษ์และอัมพาตนั้นเป็นอาการที่เกี่ยวข้องกับ เส้นและสมอง โดยอัมพฤกษ์นั้นร่างกายจะเคลื่อนไหวไม่ได้ทั้งสองข้าง ส่วนอัมพาตนั้นเคลื่อนไหวได้ครึ่งซีก

38. เจ็บหู หูดับ

สาเหตุที่เกิด แมลงเข้าหู หรือการนอนท่าผิดปกติ (ทับหูนานๆ)

อาการ อาการจะเป็นอาการคล้ายหูอื้อ หูตึง จากที่เคยได้ยินปกติ อยู่ดีๆ ก็เกิดไม่ได้ยิน บางกรณีมีอาการอักเสบของหูร่วมด้วย

วิธีการรักษา

นำเอาน้ำมันมะพร้าว คัดหัวท้ายเครื่องที่มีรูมาเป่าเข้าไปในหู โดยการเป่านั้นให้คนที่เพศตรงข้ามกับคนป่วยเป็นคนเป่า หรือใช้น้ำเกลือคานหยอดหู

* คำรับของนายเซ็ง คำเพชรดี

ใช้ปิ้งเกลือมาตากแห้งฝนกับรากมะนาวหยอดเข้าไปในรูหูเพื่อทำการรักษา

* คำรับของนายแสวง ลีนาลาด

เครื่องนมแม่ ยาว 1 คืบ โดยเลือกคันที่เป็นรู คัดหัวท้ายแล้วนำมาเป่าเข้าไปในรูหูทันทีที่น้ำขังยังไม่แห้ง แต่ก่อนเป่าให้ตั้งนะโม 3 จบ ถ้าคนป่วยเป็นผู้ชายให้ผู้หญิงเป็นคนเป่ารักษา ในทางกลับกันถ้าผู้หญิงให้ผู้ชายเป็นคนเป่ารักษา

39. สะเดาะก้างติดคอ

สาเหตุที่เกิด ก้างปลาติดลำคอ

อาการ เมื่อกินอาหารจำพวกปลา บางครั้งก้างนั้นติดอยู่ที่ลำคอ รู้สึกเจ็บ ปวด

วิธีการรักษา

* คำรับของนางสำเนียง ลีนาลาด

โดยใช้คาถาสะเดาะก้างติดคอมนต์ใต้น้ำดื่ม

* คำรับของนายวิระ พลราช

โดยใช้คาถาสะเดาะก้างติดคอ ดังนี้

“ขันทุนนิมิตต์ อะระมัง คันสันจะ โขจามา ไปกุสนัส สะสัดโถ ปาปิกกะโห ทุสสุ ปิปปะกะกัน พุทธานุภาวนะ วินาสะเมนตุ ฯ”

40. ผด ผื่น หมิ่น ฟก

40.1 หมิ่น

อาการ หมิ่นจะเป็นตุ่มใส ขึ้นมัน ขนาดเท่าหัวนิ้วแม่มือ จะมีอาการคัน ตุ่มยิ่งเกา ยิ่งมีขนาดใหญ่ หมิ่นมีหลายชนิด เช่น หมิ่นเชือกควายขาว หมิ่นข้าวสาร (มีลักษณะเป็นเม็ด ถ้าเป็นมากหายใจขัด)

วิธีการรักษา

การรักษาจะทำได้ดังนี้ คือ นำเอาน้ำข้าวข้าว (น้ำแช่ข้าวสารเหนียว) มาทาบริเวณที่เป็น ใช้รักษาหมันข้าวสาร

40.2 ผดแตก

อาการ จะเป็นตุ่มขนาดเล็กๆ เมื่อเกาหรือขีด ตุ่มนั้นจะแตก จะมีน้ำเหลืองไหลออกมา ส่วนมากจะพบเป็นในเด็ก

วิธีการรักษา

การรักษาจะใช้ขมิ้นมาทาบริเวณที่เป็นผดแตก

40.3 หิดกลาก

สาเหตุที่เกิด แฝ่น้ำห่าน้ำทำนา

อาการ จะเป็นตุ่มคัน เมื่อเกาจะเปื่อย

วิธีการรักษา

*อาการของหิดกล้านั้นถ้าปล่อยไว้โดยไม่ให้โคนน้ำในนํานั้นอีกซักระยะอาการจะดีขึ้น และหายในที่สุด หรือการใช้สารสัมาทาบริเวณที่เป็นหิดกลาก ก็จะช่วย แห้ง และหายในที่สุด

40.4 ฟก

อาการ ผิวจะนูนขึ้น ไม่มีหัว แดงกว้าง เป็นบริเวณนองชา จะรู้สึกเจ็บมาก

วิธีการรักษา

* คำรับของนายหัส ชาธิพร

การรักษาฟกนั้นรักษาโดยการเคี้ยวหมากพร้อมเปลือกคาถา จะช่วยให้ฟกนั้นสุก และหนองแตก ทำให้หายได้เร็วขึ้น

41. ไข้ทับประจำเดือน

อาการ จะเป็นไข้ก่อนการเป็นประจำเดือน อาการคล้ายกับการเป็นไข้ธรรมดา แต่จะรู้สึกเหนื่อย ไม่ค่อยมีเรี่ยวแรง มีอาการปวดหัวตัวร้อน เจ็บท้องน้อย จะต้องกินยาป้องกันไว้

วิธีการรักษา

* คำรับของนายยัน ขางธิสาร

ตัวยาสมุนไพรมีตำไม้ไผ่ป่า 3 ตา, ใบไม้ไผ่ป่า 3 กำ และดอกบานไม่รู้โรยสีขาวทั้งต้น นำมาต้มรวมกัน กินเป็นยา

42. กลาก เกื้อง

สาเหตุที่เกิด การไม่รักษาความสะอาด คิดเชื่อว่าที่ผิวหนัง

วิธีการรักษา

* คำรับของนายนายแสง สีนาลาด

มีมดแดง 1 กำมือ, ใบพลู 3 ใบ, กระเทียม 3 กลีบ นำด้วยยาทั้งหมดมาตำหรือบดให้ละเอียด ผสมเกลือ และ น้ำ 2-3 หยด นำมาทาตรงที่เป็นกลากเกลื้อน

หมายเหตุ ข้อควรสำหรับคนป่วย คือ ห้ามกินสัตว์ปีก, ปลา ร้าดิบ และของหมักดองทุกชนิด

43. เจริญหยัด (ปัสสาวะบ่อย)

สาเหตุที่เกิด คงอาจเกิดจากระบบภายในร่างกายไม่ปกติเพื่อรักษาสมดุลของร่างกาย

อาการ เวลาปัสสาวะนั้นจะรู้สึกขัด เจ็บ ปัสสาวะบ่อยแบบ กระปริดกระปอย ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งลักษณะอาการไม่ใช่เนื้องอก

วิธีการรักษา

* คำรับของนายสมบุรณ์ จันโทวาท

มีรากเอื้องหมายนา, ตะไคร้ทั้งต้น, ลำต้นบอระเพ็ด, ลำต้นขมิ้นต้น, รากและลำต้นหญ้าดอกขาวให้นำทุกอย่างมาต้มรวมกันใช้ดื่มดื่มอาการเจริญหยัดก็จะหายไป

44. แก้กี้บคอ/ทำมะดา

สาเหตุที่เกิด การกิน (กระดูกหรือก้าง) ทำให้เกิดการอักเสบ

อาการ จะมีการอักเสบของคอ จะมีอาการเจ็บคอ ปากแห้งๆ คล้ายเป็นหวัด เวลากินข้าวหรือกลืนน้ำลายลำบาก และรู้สึกเจ็บ

วิธีการรักษา

* คำรับของนายนายแข็ง คำเพชรดี

มีเคียวไก่ป่า, รากมะนาว นำด้วยยาทั้งหมดมาผสมกับน้ำเปล่า ดื่มอาการจะดีขึ้นและหายในที่สุด

หมายเหตุ ข้อควรสำหรับคนป่วย คือ ห้ามกินปลา ร้าดิบ

45. เบาหวาน

วิธีการรักษา

* คำรับของนายสมบุรณ์ วิริยะโกชน

(คำรับที่ 1) ดั้นไข่เน่าใช้ทั้ง 5 ส่วนนำมาต้มดื่มจะมีรสขมช่วยลดอาการของโรคเบาหวานได้ดี

(คำรับที่ 2) ดั้นแฉ่วใช้ทั้ง 5 ส่วนนำมาต้มดื่มช่วยลดอาการของโรคเบาหวานได้ดี

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลงานวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การสังเคราะห์องค์ความรู้ในการรักษาโรคของชาวญ้อ และชาวผู้ไท ตำบลเหล่าโพนค้อ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์ ประการแรกเพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านการตรวจวินิจฉัยอาการของโรคที่เกิดขึ้นกับคนป่วยของหมอพื้นบ้านอีสาน ประการที่สองเพื่อรวบรวมฐานข้อมูลด้านสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลรักษาโรคของหมอพื้นบ้านอีสาน และประการสุดท้ายเพื่อรวบรวมสังเคราะห์องค์ความรู้และจัดกลุ่มการตรวจวินิจฉัยโรคของหมอพื้นบ้าน

ประเภทของงานวิจัย คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการศึกษาโดยใช้การศึกษาจากเอกสาร และการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกกลุ่มศึกษาแบบสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) ผสมกับการเลือกแบบสุ่มหรือหลายมิติ (Dimensional Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการสร้างข้อสรุปผล การศึกษามีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

1. เหตุูงใจ กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ ของหมอพื้นบ้าน

จากจำนวนหมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อทั้งหมด 26 คน แบ่งเป็น เพศชาย 15 คน เพศหญิง 11 คน และจะมีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 46-90 ปี สำหรับเหตุูงใจในการมาเป็นหมอพื้นบ้าน ของหมอพื้นบ้านในตำบลเหล่าโพนค้อ มีการจัดกลุ่มของเหตุูงใจแบ่งได้เป็น 7 เหตุูงใจ เรียงลำดับเหตุูงใจจากมากไปน้อย ดังนี้

1. รับการสืบทอดองค์ความรู้จากพ่อ, แม่, ญาติ, พี่น้อง, สามี หรือ ภรรยา การที่ได้มีโอกาสคลุกคลีอยู่กับพ่อแม่ หรือญาติพี่น้อง ที่เป็นหมอยา และมีโอกาสได้ฝึกฝนประสบการณ์ไม่ว่าจะเป็นการเป็นผู้ช่วยเก็บตัวยา การฝนยา การพิจารณาอาการของผู้ป่วย หรือการช่วยเตรียมยา
2. รับการสืบทอดผ่านการบวชเรียน เป็นเหตุูงใจหนึ่งที่เป็นการนำเอาความรู้ด้าน จิตใจ โดยการใช้คาถามาร่วมในการดูแลและรักษาโรคผู้ป่วย
3. รับการสืบทอดด้วยความบังเอิญ (ครูพักลักจำ) เป็นเหตุูงใจหนึ่งที่ทำให้หลายคนกลายเป็นหมอพื้นบ้านจากการจดจำคาถาได้จากการลักจำ (บางคนเรียกการจดจำคาถาที่ได้ยินมาโดยบังเอิญว่า คาถาลอดป่อง)

4. รับการสืบทอดด้วยการรับเอาผีหมอ (หมอเหยา) เหตุุงใจนี้ไปสู่การเป็นหมอพื้นบ้าน อีกวิธีการหนึ่งซึ่งเป็นการรับการสืบทอดทางด้านความเชื่อดั้ง

5. รับการสืบทอดด้วยการเรียนจากโรงเรียนสอนต่างๆ เช่น ด้านหมอชาสมุนไพร หรือหมอ บิบนวคคหลายอาการปวดเมื่อย

6. เป็นหมอพื้นบ้านเนื่องจากเสียความรู้จากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นเหตุุงใจหลังจากที่ บรรพบุรุษได้ตายจากไปแล้วๆ เกิดคิดอยากจะทำเองก็ความรู้เหล่านั้นมาช่วยรักษาโรคของคนป่วย

7. เป็นหมอพื้นบ้าน เนื่องจากอยู่กับแหล่งของสมุนไพรเลยเกิดความรักและสนใจแสวงหา ความรู้ต่างๆ โดยการนำเอาทรัพยากรในพื้นที่มาใช้ประโยชน์

2. คุณสมบัติและการปฏิบัติตัวของหมอพื้นบ้าน

คุณสมบัติและการปฏิบัติตัวของหมอพื้นบ้าน ในตำบลเหล่าโพนค้อ มีการจัดกลุ่มของ คุณสมบัติและการปฏิบัติตัวแบ่งได้เป็น 7 ข้อ เรียงลำดับคุณสมบัติเหล่านั้นจากมากไปน้อย ดังนี้

1. ใฝ่เรียนรู้และมีการแลกเปลี่ยนความรู้อยู่ตลอดเวลา
2. มีความเต็มใจรักษา
3. พูดความจริง ไม่พูดความเท็จ
4. ห้ามรับประทาน มั่งสัง 10 อย่าง และปฏิบัติตามข้อห้ามอื่นๆ
5. ชีตจรรยาบรรณของหมอพื้นบ้านเป็นหลักในการปฏิบัติ
6. การบูชาครู หรือการบิกรรมศาลาอย่างสม่ำเสมอ
7. การวางตัวในสังคมที่ดี

3. ชนิดของโรคที่หมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อเคยมีประสบการณ์ในการดูแลรักษา

ชนิดและอาการของโรคที่หมอพื้นบ้านเคยมีประสบการณ์ในการดูแลรักษา 37 อาการ แบ่ง ออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่เป็นการดูแลสุขภาพ 2 อาการ
2. กลุ่มที่เป็นการรักษาอาการป่วย 35 อาการ

4. รูปแบบในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อ

รูปแบบในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านจำแนกออกได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1. การดูแลและรักษาโรคโดยใช้สมุนไพร
2. การดูแลและรักษาโรคโดยใช้คาถา
3. การดูแลและรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรประกอบกับคาถา
4. การดูแลและรักษาโรคโดยใช้คาถาและกรรมวิธีอื่นๆ

5. บทบาทของหมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อ ในอดีต และปัจจุบันเกี่ยวกับการดูแลรักษาโรค

บทบาทของหมอพื้นบ้านที่ค้นพบมีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่

1. เป็นผู้ที่รักษา สืบทอดธรรมเนียมปฏิบัติ และองค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านมิให้สูญหาย
2. เป็นที่พึ่งของชุมชนในการดูแลและรักษาโรคเบื้องต้น และเป็นที่พึ่งสุดท้ายที่ชุมชน

เชื่อมั่นหรือมีความหวังว่าผู้ป่วยนั้นจะหายจากอาการเจ็บป่วย

3. เป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาสังคม ในด้านสุขภาพ และช่วยรองรับผู้ป่วยที่ไม่สามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

4. เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพันธุกรรมพืชในท้องถิ่น

6. ความคาดหวังต่อรูปแบบการดูแลรักษาโรคของหมอพื้นบ้านในอนาคต

ความคาดหวังและความต้องการของหมอพื้นบ้านและชุมชนต่อรูปแบบการดูแลรักษาโรคของหมอพื้นบ้านในอนาคต แบ่งออกได้ 3 ประเด็น ได้แก่

1. หมอพื้นบ้านและชุมชนมีความต้องการอยากให้มียุทธศาสตร์ที่มีหมอพื้นบ้านดำเนินการเพื่อให้คำปรึกษา และดูแลรักษาโรคของคนป่วยในท้องถิ่น

2. หมอพื้นบ้านและชุมชนต้องการอยากให้ มีการจัดทำสวนสมุนไพร และจัดตั้งกลุ่มหมอพื้นบ้าน ศูนย์หรือพิพิธภัณฑ์หมอพื้นบ้านขึ้นในตำบล เพื่อเป็นการเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชน ในชุมชน พร้อมกับการสร้างเครือข่ายหมอพื้นบ้านที่ยั่งยืนต่อไป

3. หมอพื้นบ้านและชุมชนต้องการอยากให้มีฐานข้อมูลที่รวบรวมรายชื่อสมุนไพร รายชื่อหมอพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าของคนในท้องถิ่นและบุคคลทั่วไป ที่สนใจในเรื่องราวขององค์ความรู้ในการดูแลและรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน

7. คาถาและยาสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลและรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ตำบลเหล่าโพนค้อ

จากการเก็บข้อมูลระยะที่ 1 พบว่าคาถาและยาสมุนไพรที่ใช้ในการดูแลและรักษาโรคของหมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. คาถาของหมอพื้นบ้าน แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ คาถาที่ใช้ในระหว่างเก็บยาสมุนไพร และคาถาสำหรับเป่ารักษาอาการต่างๆ

2. สมุนไพรที่ใช้ในการดูแล และรักษาโรค แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- 2.1 กลุ่มของสมุนไพรที่ได้จากพืช มี 114 ชนิด
- 2.2 กลุ่มของสมุนไพรที่ได้จากสัตว์ มี 3 ชนิด
- 2.3 กลุ่มของสมุนไพรที่ได้จากแร่ธาตุ มี 10 ชนิด

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า หมอพื้นบ้านตำบลเหล่าโพนค้อมีเพียงประเภทเดียว คือ หมอพื้นบ้านตามธรรมเนียม โดยหมอพื้นบ้านประเภทนี้จะไม่คิดราคาค่ารักษาแพง เพราะต้องรับค่าตอบแทนตามที่ครูอาจารย์กำหนดไว้เท่านั้น และผู้ป่วยส่วนใหญ่มักเป็นญาติใกล้ชิด หรือเป็นเพื่อนบ้านกัน และในปัจจุบันก็ยังรักษาธรรมเนียมปฏิบัติเดิม ส่วนสิ่งตอบแทนนอกเหนือจากค่าครุ่นั้น เมื่อผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาอาการดีขึ้นหรือหายจากอาการดังกล่าวจะตอบแทนด้วยสินน้ำใจเป็นเงินหรือสิ่งของอย่างอื่นตามกำลังก็ได้

ประเภทสมุนไพรมีหลายร้อยชนิด แต่ที่นำมาใช้เป็นประจำประมาณ 127 ชนิด แหล่งของสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านนำมาใช้ได้มาจากป่าไม้ธรรมชาติ ป่าละเมาะใกล้บ้าน และป่าคอนปู่ตาสมุนไพรที่นำมาใช้มีทั้งพืช สัตว์ และแร่ธาตุ สมุนไพรเหล่านี้ส่วนใหญ่ต้องอาศัยป่าไม้หนาทึบ และมีความชื้นพอเพียง หากแหล่งสมุนไพรถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไปอาจทำให้สมุนไพรที่จำเป็นและนิยมใช้ยู่นี้หมดไปจากพื้นที่ด้วย

การดูแลสุขภาพและรักษาโรคของหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะไม่มีผลข้างเคียง และไม่เป็นอันตรายต่อผู้ป่วย แต่จะมีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ช่วยแบ่งเบาภาระการใช้บริการโรงพยาบาลรัฐและเอกชน ทำให้ประหยัดและลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวได้ นอกจากนี้การดูแลสุขภาพและรักษาโรคของหมอพื้นบ้านยังมีผลให้คนในชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์ พึ่งพาอาศัยกัน และชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ ในขณะที่ยังมีประชาชนในหมู่บ้านส่วนหนึ่ง มีความรู้เรื่องสมุนไพรน้อย เป็นผลดีทำให้ไม่มีการนำสมุนไพรมาใช้มากเกินไป เป็นการอนุรักษ์สมุนไพรทางหนึ่ง แต่องค์ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและรักษาโรคที่ถูกต้องและเหมาะสมก็ยังคงถือว่ามีความจำเป็นต่อประชาชนในพื้นที่นี้

การดำเนินงานของโครงการวิจัยครั้งนี้ มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อกลุ่มของหมอพื้นบ้านในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง คือเป็นการเปิดมิติใหม่ให้กับหมอพื้นบ้านมีเวทีในการแสดงออก และตระหนักถึงความสำคัญขององค์ความรู้ที่ตนเองมีอยู่ ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ดำเนินการมาหมอพื้นบ้านมีความกระตือรือร้นในการให้ความร่วมมือ ทั้งในส่วนของข้อมูลที่เป็นตัวองค์ความรู้ และส่วนที่ให้แสดงความคิดเห็นและวางแผนร่วมกันในการดำเนินการในระยะต่อไป นั่นคือหมอพื้นบ้านมีการรวมกลุ่มกันขึ้น ตั้งเป็นชมรมและมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อจัดทำแผนหรือโครงการที่จะเสนอเพื่อดำเนินการในระยะต่อไป ซึ่งสิ่งที่หมอพื้นบ้านมีความต้องการอย่างเร่งด่วน และเป็นฉันทาคติร่วมกัน นั่นก็คือการไปปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือกลุ่มที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมและมีความเข้มแข็งเพื่อหมอพื้นบ้านจะได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มของตน นอกจากนี้ก็คือความต้องการที่จะได้รับองค์ความรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์ และมีความคุ้นเคยกับการแพทย์พื้นบ้านนี้ให้ยิ่งขึ้น ขึ้นไปอีก เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ ให้กับตนเองมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของผู้ชมและหน่วยงานอื่นๆ ในท้องถิ่นพบว่า เกิดผลกระทบในเรื่องความตื่นตัวที่จะร่วมกันสนับสนุนและสืบทอดองค์ความรู้ด้านการดูแลและรักษาสุขภาพของตนไว้ให้ยั่งยืนต่อไป ได้แก่

1. องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าโพนค้อ สนับสนุนให้ชมรมหมอยาพื้นบ้านที่รวมตัวกันขึ้นนั้นมีโอกาสจัดทำโครงการเพื่อส่งเข้ามาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนสำหรับการจัดสรรงบประมาณในปีงบประมาณที่จะถึงนี้ในส่วนของการจัดหา เครื่องมือเพื่อใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัย

2. สถานีอนามัยตำบลเหล่าโพนค้อ เปิดโอกาสให้ชมรมหมอยาพื้นบ้านนำเอายาสมุนไพรของคนมาวางขายที่สถานีอนามัย โดยจัดเข้ากลุ่มแพทย์แผนไทย ซึ่งมีการดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว และยังช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาที่สถานีอนามัย ให้ไปรับบริการจากชมรมหมอยาพื้นบ้านได้ ตามความสมัครใจ และถือว่าเป็นนโยบายการแพทย์ทางเลือกของสถานีอนามัยอีกรูปแบบหนึ่งด้วย

3. โรงเรียนเหล่าโพนค้อ และโรงเรียนใกล้เคียง มีความต้องการอยากนำเอาข้อมูลองค์ความรู้ในการดูแลและรักษาสุขภาพโดยหมอยาพื้นบ้านนี้ มาปรับปรุงเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชน มีโอกาสได้ศึกษา และบางทีอาจจะเป็นผู้สืบทอดองค์ความรู้ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการส่งเสริมให้หมอยาพื้นบ้านและคนในท้องถิ่นปลูกสมุนไพรใช้เอง และพัฒนาองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและรักษาโรคโดยหมอยาพื้นบ้านในท้องถิ่นเพื่อดูแลและรักษาโรค ที่เป็นปัญหารุนแรงของสังคมอยู่ในขณะนี้ คือ โรคมะเร็ง โรคเอดส์ และการบำบัดผู้ป่วยจากยาเสพติด โดยการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและรักษาโรค แก่คนรุ่นใหม่ และควรส่งเสริมองค์ความรู้ท้องถิ่นในด้านการดูแลสุขภาพและรักษาโรค องค์ความรู้เรื่องสมุนไพร และมีกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชนให้ถูกต้อง อันจะเป็นส่วนสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งสมุนไพรของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ควรให้การสนับสนุนในกิจกรรมที่กลุ่มหมอยาพื้นบ้านร่วมกันวางแผนขึ้นมา เพราะว่าโอกาสในการที่จะรักษาและสืบทอดองค์ความรู้ มีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากหมอยาพื้นบ้านมีความพร้อมที่จะร่วมดำเนินการเป็นอย่างดี หากว่าโครงการไม่ดำเนินการต่อเนื่องไปอีกก็อาจทำให้กลุ่มหมอยาพื้นบ้านหมดกำลังใจ และแยกกันอยู่เหมือนในอดีตที่ผ่านมา สุดท้ายของค์ความรู้ก็คงจะสูญหายไปพร้อมกับหมอยาพื้นบ้านเหล่านั้น

3. ควรมีการวิจัยองค์ความรู้หรือภูมิปัญญา ในการดูแลและรักษาสุขภาพ ของหมอยาพื้นบ้านที่มีอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงด้วย เพื่อสร้างเครือข่ายและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหมอยาพื้นบ้าน

ด้วยกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้หมอพื้นบ้าน ได้นำองค์ความรู้เหล่านั้นมาปรับปรุงและพัฒนาความรู้ความสามารถของคนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กัญจนา ดิวิเศษ และคณะ. คู่มือเภสัชกรรมแผนโบราณ. ปราจีนบุรี : ฝ่ายธรรมชาติบำบัด
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปราจีนบุรี, 2537.
- ชัยชนะ สุวรรณเวช และคณะ. ศักยภาพหมอพื้นบ้านกับการสาธารณสุขมูลฐาน. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข,
2535.
- ทองคุณ หงส์พันธุ์. “กลุ่มชาติพันธุ์และภาษาแถบลุ่มน้ำโขงของประเทศไทย”. วารสารทางวิชาการ
วิทยาลัยครูสกลนครฉบับพิเศษ เนื่องในนิทรรศการ “นวมมังอีสาน” ณ วิทยาลัยครูสกลนคร,
2522.
- ประคิษฐ์ จิระเชษฐประไพ. การดำรงอยู่และปรับเปลี่ยนของการแพทย์พื้นบ้าน : ในกรณีการใช้
สมุนไพรในจังหวัดพิษณุโลก. ปรินญาณินท์ กศ.ค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ ประสานมิตร, 2540.
- ปริญดา เทอญฐิพ และคณะ. ศักยภาพหมอพื้นบ้านกับการสาธารณสุขมูลฐาน : กรณีศึกษา
จังหวัดนครพนม. กรุงเทพฯ : สำนักงาน, 2535.
- พรสวรรค์ อุทัยวัฒน์. “ประวัติย่อบ้านโพนคือ ตำบลเหล่าโพนคือ อำเภอโคกศรีสุพรรณ
จังหวัดสกลนคร”. ที่ระลึกในงานฉลองปริญญาบัตร-พัฒนศ. ระเบียบธรรม 9 ประโยค
พระมหาอัม คมธีรปัญญา เจ้าอาวาสวัดโพนคือ. สกลนคร : สกลนครการพิมพ์, 2547.
- พิสิษฐ์ บุญไชย. รายงานการวิจัยการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของชาวไทย
จังหวัดมุกดาหาร. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- รุ่งรังษิ วิบูลชัย. การดำรงอยู่ของการแพทย์พื้นบ้าน : กรณีศึกษามุ่บ้านนาสีดา ตำบลข้าวปุ้น
อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ สค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล,
2539.
- สุจินดา คุจาวิวัฒน์. การปรับบทบาทของหมอพื้นบ้านในชุมชนไทยลาว จังหวัดนครพนม.
วิทยานิพนธ์ สค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.
- หอสมุดแห่งชาติเวียงจันทน์. ฮิดสิบสอง และ กองสิบสี่. พิมพ์ครั้งที่ 1. เวียงจันทน์ :
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2495.
- อภิมนูติโก ภิกขุ. “วลีเพื่อชีวิต – หาดคิด” อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางบุญเทียน พรหมวงศ์ 28
เมษายน 2534 ณ ฌาปนสถานวัดศรีศุภเทพ. 2534.
- อรุณพร อธิรัตน์ และ วิรพัฒน์ เจริญธรรมทรงษ์. “สัมพันธ์ระหว่างการแพทย์แผนไทยและการแพทย์
แผนปัจจุบันสอดคล้องหรือแยกออกจากกัน” วารสารการแพทย์แผนไทย. 2(1) : 44 – 68,
2541.

อัญชลี อินทนนท์. ศักยภาพหมอฟันบ้านกับการสาธารณสุข : กรณีศึกษาจังหวัดยโสธร. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข, 2535.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของตำบลเหล่าโพนก้อ

วัดอัมพวัน

ถนนเลียบคลองต่งน้ำ

เส้นทางคมนาคมในหมู่บ้าน

สภาพวัดร้างเก่าแก่ อยู่ในที่ดินที่บ้านน้อยหนองไผ่สวน

ใบเสมาหินที่ฝังอยู่ในวัดร้างบ้านน้อยหนองไผ่สวน

“นาหวาน” การร่วมมือร่วมใจที่ยังมีให้เห็น

สภาพบ้านเรือนของหมอพื้นบ้าน

สภาพบ้านเรือนของหมอพื้นบ้าน

สภาพบ้านเรือนของหมอพื้นบ้าน

องค์การบริหารส่วนตำบล สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

วิถีชุมชน

1. ศาสนา และความเชื่อ

แต่งแก้ สะเดาะเคราะห์

ประเพณีการเลี้ยงผีหมอ "หมอเหยา"

คบปะทายนูชาเทวดา

2. อาชีพ เศรษฐกิจ

อาชีพหลักคือทำนา

อาชีพเสริมทอผ้าพื้นเมือง

อาชีพเสริมทำไร่ยาสูบ

อาชีพเสริมเพาะกล้าไม้เศรษฐกิจ

อาชีพเสริมสวนผลไม้ (เช่น แก้วมังกร)

อาชีพเสริมเลี้ยงสัตว์

ปลูกพืชสวนครัว

เพาะเห็ดขอนขาว

เลี้ยงสัตว์(หมูป่า)

ทำปลาแห้ง

ภาคผนวก ค
กิจกรรมการดำเนินโครงการ

กิจกรรมที่ 1 ค้นหาข้อมูล

กิจกรรมที่ 2 ประสานความร่วมมือ

กิจกรรมที่ 3 ศึกษาภูมิเวทท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 4 ศึกษาองค์ความรู้ในการวินิจฉัย และการรักษาโรค

กิจกรรมที่ 5 สังเคราะห์การวินิจฉัยและรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน

กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมเวทีสร้างแนวทางร่วมมือระหว่างหมอพื้นบ้านในพื้นที่

กิจกรรมที่ 7 เวทีสรุปผลการวิจัยและวางแผนต่อเนื่องในการพัฒนาระดับองค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านอีสาน

ประวัติผู้ทำการศึกษา

1. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นายสัญญา สุขจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2518

ภูมิลำเนาเดิม 117 หมู่ 3 ตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ที่อยู่ปัจจุบัน 321/191 หมู่ 4 แขวงคลองสองต้นนุ่น เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

2. ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2530 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนบ้านแสนพันหมื่นหย่อน
อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

พ.ศ. 2536 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากโรงเรียนธาตุพนม อำเภอธาตุพนม
จังหวัดนครพนม

พ.ศ. 2540 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต (วท.บ. ชีววิทยา) จากภาควิชา
ชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

พ.ศ. 2545 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต (วท.ม. สัตววิทยา) จากภาควิชา
ชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ประวัติการทำงานและการฝึกประสบการณ์

พ.ศ. 2538 ฝึกประสบการณ์ภายใน ที่สถาบันวิจัยลัทธิรุกขเวช มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม สถานีปฏิบัติการนาอุดม เรื่อง “ความหลากหลายชนิดของพรรณไม้
พื้นบ้านอีสาน กับภูมิปัญญาท้องถิ่น”

พ.ศ. 2538-2539 เป็นนิสิตอาสาสมัคร ช่วยงานเก็บข้อมูลภาคสนาม “โครงการความ
หลากหลายของพรรณไม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” สถาบันวิจัยลัทธิ
รุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พ.ศ. 2539 ฝึกประสบการณ์ภายนอก ที่ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง “การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของ
สิ่งมีชีวิตในระดับโครโมโซม”

พ.ศ. 2539-2540 เป็นอาสาสมัคร ช่วยงานเก็บข้อมูลภาคสนาม “โครงการตรวจชำระ
จัดหมวดหมู่ และซ่อมแซมเอกสารโบราณ ในหอไตร วัดมหาธาตุจังหวัด
ยโสธร” สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

- พ.ศ. 2542 เป็นผู้ช่วยสอน (TA) ในรายวิชาปฏิบัติการชีววิทยาทั่วไป (General Biology Laboratory) ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พ.ศ. 2543 เป็นนักวิจัยภาคสนาม “โครงการ การปลูกฝังในคุณค่าของจิตสำนึกพอเพียงและยั่งยืน เพื่อการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน สมดุล และเป็นธรรม” สถาบันภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมศึกษาราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน
- พ.ศ. 2544-2545 เป็นเจ้าหน้าที่สนับสนุนและติดตามงานท้องถิ่น (LES) ภาคกรุงเทพฯ และปริมณฑล สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน (SIF)
- 1 ม.ค. – 30 พ.ค. 2546 เป็นผู้ช่วยนักวิจัย โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (BRT) ประจำสถานีวิจัย ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
- 1 มิ.ย. 2546 – 30 มี.ค. 2547 เป็นอาจารย์อัตราจ้าง ประจำโปรแกรมวิชาชีววิทยาประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
- 1 เม.ย. – 30 ก.ย. 2547 เป็นเจ้าหน้าที่ประสานงาน “โครงการพัฒนาและสนับสนุนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ด้านสิทธิมนุษยชน ภาคประชาชน” สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- 1 ต.ค. 2547 – 30 มี.ค. 2548 เป็นผู้ช่วยนักวิจัย โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (BRT) ประจำสถานีวิจัย ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
- 1 เม.ย. – 30 มิ.ย. 2548 รับทุนสนับสนุนงานวิจัย เรื่อง “ความหลากหลายของปูน้ำจืด ในน้ำตกอุทยานแห่งชาติและลำห้วยสาขา : อุทยานแห่งชาติเขานัน จังหวัดศรีธรรมราช” ของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (BRT)
- ปัจจุบัน เป็นอาจารย์ผู้ช่วยสอน ประจำภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม

4. ผลงานวิจัยและบทความทางวิชาการ

- พ.ศ. 2539-2540 จัดทำปัญหาพิเศษเรื่อง “ความหลากหลายของอาหาร และอัตราการเจริญของหอยหอม (*Cyclophorus volvulus*)” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (BRT)
- พ.ศ. 2541-2545 จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “อนุกรมวิธานของปูน้ำจืดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (BRT)
- พ.ศ. 2546 เสนอบทความทางวิชาการเรื่อง “ความหลากหลายของปูน้ำจืดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” ในหนังสือรายงานประจำปีการวิจัยในโครงการ BRT ครั้งที่ 8
- พ.ศ. 2546 เสนอบทความทางวิชาการเรื่อง “ปูน้ำจืดสกุลปูแดง (*Podaengon*)” ในวารสารวิชาการคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ฉบับที่ 1